

TAMPEREEN YLIOPISTO
Oikeustieteiden laitos

Antti Jantunen
HENKILÖYHTIÖ KONSERNIN VEROSUUNNITTELUSSA

Pro gradu -tutkielma
Vero-oikeus
Tampere 2008

Tampereen yliopisto

Oikeustieteiden laitos

JANTUNEN, ANTTI: Henkilöyhtiö konsernin verosuunnittelussa

Pro gradu -tutkielma, VIII + 71 s.

Vero-oikeus

Huhtikuu 2008

Tutkielma käsittelee henkilöyhtiön hyödyntämistä konsernin verosuunnittelussa. Tutkielmassa keskitytään tutkimaan EVL 6b §:n eli käyttöomaisuusosakelainsäädännön tarjoamiin verosuunnittelumahdollisuuksiin. Samalla tarkastellaan muita siihen läheisesti liittyviä verosuunnittelukeinoja, kuten konsernitukiin ja muihin vastikkeettomiin etuihin sekä henkilöyhtiön luovutuksiin liittyviä keinoja. Lisäksi, koska verosuunnittelullisten hyötyjen saavuttaminen vaatii yritysjärjestelyjen hyödyntämistä, perehdytään tutkielmassa myös sulautumiseen (EVL 52a-b § sekä TVL 28 §), jakautumiseen (EVL 52c § ja TVL 28 §) ja liiketoimintasiirtoon (EVL 52d §). Lisäksi käsitellään myös aiheen kannalta olennaista purkautumista (EVL 51d § ja TVL 27 §).

Tutkielmassa selvitetään lainsäädännön asettamat vaatimuksia, lainsäädännön mahdollisia soveltamiskeinoja teoriassa ja niiden käytännön sovelluksia. Tärkeä rooli on myös mahdollisten soveltamiskeinojen verotuksellisen hyväksyttävyyden sekä mahdollisten veroseuraamusten arvioimisella.

Tutkielma on luonteeltaan oikeusdogmaattinen. Tärkeimmät lähde- ja materiaalit ovat Edward Andersonin ja Jaakko Ikkalan teos Elinkeinoverolain kommentaari, Matti Kukkosen teos Yrityksen luovutusvoittojen verotus, Perttu Ervastian Verotus-lehden artikkeli Henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutuksen tuloverotuksesta sekä Pauli K. Mattilan artikkelit ja muu materiaali.

Tutkielmassa havaittiin, että henkilöyhtiötä voidaan käyttää konsernin verosuunnittelussa hyödyntämällä lainsäädännön osakeyhtiöstä eriävää verotuksellista sääntelyä. Hyödyt ovat käytännössä saavutettavia, mutta sekä hyödyt että hyödyntämiseen vaadittavat olot ovat melko rajalliset. Tärkeä havainto on myös se, että verotusmenettelylain veronkiertosäännöksiä sovelletaan herkästi, jos verosuunnitteluun tähtäävien järjestelyjen ainoana tarkoituksena on verojen välttäminen tai muu verotuksellisen hyödyn tavoittelu. Tärkeää on siis, että tehtäville toimille löytyy myös jokin selvästi todistettavissa oleva liiketaloudellinen peruste.

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	II
LÄHDELUETTELO	IV
LYHENTEET	VIII
1 JOHDANTO.....	1
1.1 TUTKIELMAN LÄHTÖKOHDAT JA RAJAUS	1
1.2 TUTKIELMAN TAVOITTEET JA KYSYMYKSENASETTELU	2
1.3 TUTKIELMAN LÄHESTYMISTAPA JA JÄSENTELY.....	4
2 HENKILÖYHTIÖN VEROTUKSELLISIA PERUSTEITA	6
2.1 HENKILÖYHTIÖ ON VEROTUKSELLINEN LASKENTASUBJEKTI.....	6
2.2 VOITONJAKO	7
2.3 YKSITYISOTOT JA VOITTO-OSUUS	8
2.4 HENKILÖYHTIÖ LÄPIVIRTAUSYKSIKÖNÄ	8
3 KÄYTTÖMAISUUSOSAKELUOVUTUS.....	10
3.1 YLEISTÄ	10
3.2 KÄYTTÖMAISUUSOSAKELUOVUTUSTEN KETJUVEROTUKSEN POISTAMINEN	11
3.2.1 <i>Ketjuverotuksen poistaminen verovapaussäännöksillä</i>	11
3.2.2 <i>Verovapauden edellytykset - verosubjekti</i>	12
3.2.3 <i>Verovapauden edellytykset – vero-objekti</i>	13
3.2.4 <i>Verovapaaseen luovutushintaan tehtävät oikaisut</i>	15
3.2.5 <i>Luovutustappion vähennyskeltottomuus ja vähennyskelpoisuus</i>	16
3.2.6 <i>Vähennyskelpoiseen luovutustappioon tehtävät oikaisut</i>	17
4 HENKILÖYHTIÖ YRITYSOSTOJEN VEROSUUNNITELUSSA	19
4.1 KÄYTTÖMAISUUSOSAKELUOVUTUKSEN JA HENKILÖYHTIÖN SUHDE YRITYSOSTOISSA	19
4.2 HYÖDYNTÄMISEN LIIKETALOUDELLISET SYYT	20
4.3 EDELLYTYKSET HYÖDYN SAAMISEKSI.....	21
4.3.1 <i>Yleistä</i>	21
4.3.2 <i>Ostokohteen edellytykset</i>	23
4.3.3 <i>Ostavan organisaation edellytykset</i>	23
4.4 YRITYSOSTO JA KONSERNIN ORGANISOINTI ILMAN HENKILÖYHTIÖTÄ.....	24
4.5 YRITYSOSTO JA KONSERNIN ORGANISOINTI HENKILÖYHTIÖN AVULLA.....	28
4.6 HENKILÖYHTIÖN HYÖDYN POHDINTAA	31
4.6.1 <i>Taloudellinen hyöty</i>	31
4.6.2 <i>Verotuksellinen hyväksyttävyyys</i>	32
4.7 VAIHTOEHTOJA HENKILÖYHTIÖN HYÖDYNTÄMISELLE.....	33
4.7.1 <i>Yritysjärjestelyt vaihtoehtona yritysostoissa</i>	33
4.7.2 <i>Sulautuminen</i>	35
4.7.3 <i>Purkautuminen</i>	36
4.7.4 <i>Jakautuminen</i>	38
4.7.5 <i>Liiketoimintasiirto</i>	40
4.7.6 <i>Vertailua henkilöyhtiön hyödyntämiseen</i>	42
5 KONSERNITUKI JA MUUT VASTIKKEETTOMAT EDUT.....	43
5.1 LAINSÄÄDÄNTÖ	43
5.1.1 <i>Perusta vähennyskeltomuudelle</i>	43
5.1.2 <i>Konsernisuhteen erityiskysymykset</i>	46
5.2 VEROSUUNNITTELU	48
5.2.1 <i>Saamisten menetykset</i>	48

5.2.2 Saamisten menetykset ja henkilöyhtiö.....	49
5.2.3 Konsernituki.....	50
5.2.4 Konsernituki ja siirtohinnoittelu.....	51
5.2.5 Konsernituki ja henkilöyhtiö.....	53
6 HENKILÖYHTIÖN YHTIÖOSUUKSIEN LUOVUTUS.....	54
6.1 YLEISTÄ	54
6.2 YHTIÖOSUUDEN LUOVUTUS VS. SUBSTANSSIKAUPPA	55
6.3 YHTIÖOSUUS	56
6.3.1 Yhtiöosuuden käsite.....	56
6.3.2 Yhtiöosuuden hankintameno.....	57
6.4 LUOVUTUS.....	59
6.4.1 Yleistä.....	59
6.4.2 Henkilöyhtiön tekemän luovutuksen verotuksellinen käsittely.....	61
6.4.3 Yhtiöosuuden luovutusvoiton ja -tappion muodostuminen EVL:n perusteella.....	62
6.4.4 Yhtiöosuuden luovutusvoiton ja -tappion muodostuminen TVL:n perusteella.....	63
6.5 LUOVUTUKSIIN LIITTYVÄ VEROSUUNNITTELU	63
6.5.1 Lainsäädännöllinen pohja verosuunnittelulle.....	63
6.5.2 Luovutuksia koskevat verosuunnittelumahdollisuudet käytännössä.....	65
6.5.3 Luovutuksiin liittyviä muita mahdollisia verosuunnittelukeinoja.....	66
7 KOKOAVAT PÄÄTELMÄT	69

LÄHDELUETTELO

Andersson – Ikkala 2005

Andersson, Edward – Ikkala, Jarmo: Elinkeinoverolain kommentaari. 11., uudistettu painos. Talentum, 2005.

Ervasti 2005

Ervasti, Perttu: Henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutuksen tuloverotuksesta. Verotus 2/2005.

Halén 2004

Halén, Matti: Uudet luovutusvoittojen ja -tappioiden verotussäännökset. Vero-opintopäivät 2004.

HE 172/1967

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi elinkeinotulon verottamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 177/1995

Hallituksen esitys Eduskunnalle yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta

HE 106/1996

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 51b ja 51d §:n muuttamisesta

HE 92/2004

Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi

Heinänen 2005

Heinänen, Risto: Hyödyttävätkö luovutusvoittoverosäännökset pk-konsernin verosuunnittelussa? – uusien yhteisöjä koskevien luovutusvoittoverosäännösten näkökulmasta. Tilisanomat 4/2005.

- Immonen 2002 Immonen, Raimo: Yritysmuodot ja liiketoiminta. Kaup-
pakaari Oyj, Lakimiesliiton Kustannus, 2002.
- Immonen 2006 Immonen, Raimo: Yritysjärjestelyt. 3., uudistettu pai-
nos. Talentum, 2006.
- Juusela 2004 Juusela, Janne: Osinkojen ja osakeluovutusten vero-
tus. Talentum, 2004.
- Järvenoja 1992 Järvenoja, Markku: Henkilöyhtiö verotuksessa. Laki-
miesliiton kustannus, Helsinki 1992.
- Järvenoja 2003 Järvenoja, Markku: Yritysjärjestelyjen verotus. WSOY,
2003.
- Järvenoja 2005 Järvenoja, Markku: Yritysmuodot ja verouudistus. Ve-
rotus 3/2005.
- Kajas 2005 Kajas, Ilkka: Konsernin verotuksen ajankohtaiset ky-
symykset. Vero-opintopäivät 2005.
- Koski – af Schultén 2000
Koski, Pauli – af Schultén, Gerhard: Osakeyhtiölaki
selityksin II. 4., uudistettu painos. Lakimiesliiton Kus-
tannus, 2000.
- Kukkonen 2007 Kukkonen, Matti: Yrityksen luovutusvoittojen verotus.
Talentum. Helsinki 2007.
- Malmgrén 2005 Malmgrén, Marianne: Muutoksia konserniverotukses-
sa, yrityksen verosuunnittelu. Ernst & Young. 2005.

- Matikkala 2004 Matikkala, Timo: Tytäryhtiöiden veroekonomian uudet asetelmat. Vero-opintopäivät 2004.
- Mattila 2004 Mattila, Pauli K.: Luovutusvoitot ja -tappiot yritysverotuksessa. Verotus 5/2004.
- Mattila 2006 Mattila, Pauli K.: Yhteisöjen osakeluovutusten verotus. Vero-oikeuden erityisosa -kurssin luentomateriaali, 2006.
- Myrsky – Linnakangas 2006 Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko: Elinkeinotulon verotus. Talentum. 2006.
- Nial, Håkan 1992 Nial, Håkan: Om handelsbolag och enklabolag. Tredje upplagan omarbetad i samverkan med Carl Hemström. Göteborg 1992.
- Räbinä 2001 Räbinä, Timo: Vastikkeeton saanto ja luovutusvoiton verotus. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2001.
- Räbinä 2006 Räbinä, Timo: Henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutusvoiton verotus. Vero-opintopäivät 2006.
- Tikka – Nykänen – Juusela 2007 Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne: Yritysverotus I-II. WSOYpro.fi 2007. E-kirja: www.wsoypro.fi.

Tuominen – Linnakangas 1995

Tuominen, Esko – Linnakangas, Esko: Verosuunnittelu ja yritysverotus. Weilin+Göös, 1995.

Valtti 2006

Valtti, Simo: Konsernituen uudistunut verotus. Tilintarkastus-revision 3/2006.

Verohallitus 2004

Verohallituksen ohje: Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa 24.6.2004. Diaarinumero 535/345/2004.

Villa et al 2007

Villa, Seppo – Ossa, Jaakko – Saarnilehto, Ari: Yritysmuodot – toiminta, rahoitus ja verotus. WSOY, Helsinki 2007.

LYHENTEET

AKL	Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (29.4.1988/389)
EY	Euroopan yhteisö
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta (24.6.1968/360)
HE	hallituksen esitys
KOM	käyttöomaisuus
KPL	kirjanpitolaki (30.12.1997/1336)
KVL	Keskusverolautakunta
MVL	maatilatalouden tuloverolaki (15.12.1967/543)
OYL	osakeyhtiölaki (21.7.2006/624)
TVL	tuloverolaki (30.12.1992/1535)
VML	laki verotusmenettelystä (18.12.1995/1558)
VSVL	varainsiirtoverolaki (29.11.1996/931)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman lähtökohdat ja rajaus

Verolainsäädännössä kohdellaan henkilöyhtiöitä ja osakeyhtiöitä useissa asioissa hyvinkin eri tavalla, vaikka kyseessä on samanlainen verotustilanne. Nämä eroavaisuudet tarjoavat, joskin rajallisesti, mahdollisuuksia erityisesti konsernien verotukseen.

Vuoden 2005 yritys- ja pääomaverolainsäädännön muutos lisäsi verosuunnittelu mahdollisuuksia. Yhdessä yritysjärjestelyjen verotusta säätelevien säännösten kanssa ne ovat antaneet konserneille uusia työkaluja toiminnan tehokkaisuuden uudelleenjärjestelyihin ja tehokkaaseen tuloksenohjaukseen verosuunnittelun kannalta. Tehokas verosuunnittelu edellyttää melkein poikkeuksetta useiden toimenpiteiden ketjuttamista. Myös henkilöyhtiöitä voidaan hyödyntää näissä toimenpideketjuissa. Henkilöyhtiön käyttäminen konsernin verosuunnittelussa ja yritysostoissa on ollut käytännössä harvinaista. Yritysstot ovat konserneille yksi päätavoista toteuttaa osakkeenomistajien vaatimaa kasvua. Sen vuoksi yritysstot on mielenkiintoinen näkökohta tutkittavaksi. Muutenkin henkilöyhtiöiden käyttöä konserneissa on tutkittu vähänlaisesti.

Tutkielman luonteen takia, ja saadakseni tarpeeksi yksityiskohtaisen ja syventävän kokonaiskuvan, keskityn tässä tutkielmassa ensisijaisesti vuoden 2005 yritys- ja pääomaverolainsäädännön muutokseen sisältyneeseen EVL 6b §:n säätelemiin käyttöomaisuusosakkeiden luovutustilanteisiin¹ ja siihen läheisesti liittyviin muihin lainkohtiin kuten esimerkiksi EVL 16 §:n 7 kohtaan sekä niihin liittyviin liiketaloudellisiin ja verosuunnittelullisiin aspekteihin. Lisäksi tarkoituksena on perehtyä myös henkilöyhtiön mahdollisiin luovutustilanteisiin.

¹ KOM-osakkeita koskeva uudistus tuli poikkeuksellisesti voimaan jo hallituksen esityksen antamispäivästä 19.5.2004 alkaen, ks. HE 92/2004.

Vuonna 2005 tehty verojärjestelmän rakenteellinen muutos oli merkittävä, koska se muutti osan yhteisöjen osakeluovutuksista täysin verovapaiksi. Vastavasti verovapaissa luovutustilanteissa syntyvät mahdolliset luovutustappiot ja niihin rinnastettavat erät muuttuivat vähennyskelvottomiksi. Kuitenkin näiden luovutusvoittojen ja -tappioiden verokohtelu ei ole täysin symmetristä, sillä luovutustappioiden vähennyskelvottomuus on joiltain osin laajempaa kuin luovutusvoittojen verovapaus. Kaiken kaikkiaan tämän lainsäädännön muutoksen jälkeen yhteisöjen osakeluovutukset verotetaan käyttäen kahta täysin erilaista järjestelmää: verovapaiden luovutusten ja verollisten luovutusten järjestelmää. Tämä aiheutuu siitä, että lakimuutos koskee vain käyttöomaisuuteen kuuluvia osakkeita. Muihin omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden luovutusten verotuksellinen kohtelu säilyy likimain ennallaan.

Jotta EVL 6b §:n hyöty kävisi täysin selväksi, on käsiteltävä myös edellä mainittua verosuunnittelun ja yritysostojen vaatimaa toimenpideketjua ja tietenkin käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten paikkaa ja merkitystä siinä. Toimenpideketjun käsittely vaatii tutustumista myös muihin verosuunnittelun ja yritysostot mahdollistaviin säännöksiin, lähinnä elinkeinoverolain (EVL) 51 §:n ja 52 §:n yritysjärjestelyjä koskeviin säännöksiin. Tämä tarkastelu käydään siinä laajuudessa mikä on tarpeellista kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Käsittelen tässä tutkielmassa vain kotimaisia tilanteita ja kansallista lainsäädäntöä.

1.2 Tutkielman tavoitteet ja kysymyksenasettelu

Tutkielman tarkoituksena on suppeasti ilmaistuna selvittää henkilöyhtiön hyödyntämismahdollisuuksia konsernin verosuunnittelussa sekä selventää henkilöyhtiöiden luovutuksiin liittyviä erityispiirteitä ja problematiikkaa. Hyödyntämismahdollisuuksista keskitytään erityisesti käyttöomaisuusosakkeiden luovutusta koskevaan EVL 6b §:ään ja siihen olennaisella tavalla kytköksissä oleviin muihin lainkohtiin esimerkiksi konsernitukia ja muita vastikkeettomia etuja säätele-

vään EVL 16 § 7:n kohtaan. Lisäksi tavoitteena on selvittää, miten henkilöyhtiön hyödyntäminen osana verosuunnittelua ja yritysostoja voidaan käytännössä toteuttaa.

Tutkielmassa on myös pohdittava näiden selvitettyjen verosuunnittelukeinojen kannattavuutta suhteessa saavutettuun hyötyyn sekä tietenkin toimenpiteiden laillisuutta verolainsäädännön veronkiertosäännösten asettamissa rajoissa. Toimenpide joka saattaa olla OYL:n mukaan hyväksyttävä, saattaa verolainsäädännön perusteella joutua kärsimään raskaita veroseuraamuksia, koska se katsotaan haitalliseksi verosuunnitteluksi. Toisin sanoen toimenpide on saatettu tehdä veron välttämiseksi ilman selvää liiketaloudellista perustetta.

Käyttöomaisuusosakkeiden (KOM) luovutustilanteita ymmärtääksemme on ensimmäisenä selvitettävä EVL 6b §:n luonne, lainsäätäjän tarkoitus lakia säädettäessä ja tietenkin säännösten todelliset vaikutukset. Tämä on tarpeellista olennaisen pohjan luomiseksi tutkielman muiden osa-alueiden tutkimiseksi. Lisäksi on myös hyvä palauttaa mieliin yksinkertaisia henkilöyhtiön verotuksellisia perusteita. Lopulta on arvioitava näiden kaikkien pykälien vaikutusta henkilöyhtiöön ja osakeyhtiöön eli on löydettävä se ero, jota voidaan hyödyntää verosuunnittelussa. Yhtenä tavoitteena on siis ymmärtää KOM-osakkeiden luovutusta koskevaa verolainsäädännön muutosta ja sen muihin pykäliin aiheuttamia muutoksia lain näkökulmasta.

Kokonaisuuden ymmärtämiseksi täytyy myös määritellä muita yritysjärjestelyihin liittyviä verolain säännöksiä. Näiden määrittelyn jälkeen palasista muodostetaan kokonaisuuksia eli kokonaisia verosuunnittelun vaatimia toimenpideketjuja ja arvioidaan niiden lopputulosta ja käyttökelpoisuutta ja tietenkin lopputuloksen laillisuutta.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat siis:

1. Mitkä ovat käyttöomaisuusosakeluovutuksia koskevan lainsäädännön aiheuttamat muutokset?

2. Miten henkilöyhtiötä voidaan hyödyntää konsernin verosuunnittelussa näiden säännösten pohjalta?
3. Miten tämä voidaan käytännössä toteuttaa ja voivatko nämä toimet olla verotuksellisesti hyväksyttäviä?
4. Mitä erityispiirteitä henkilöyhtiön luovutuksiin liittyy ja voidaanko niitä hyödyntää verosuunnittelussa?

1.3 Tutkielman lähestymistapa ja jäsentely

Tutkielman lähestymistapa on oikeusdogmaattinen. Tulkitsemalla lain sanamuotoa, pyritään selvittämään lainsäätäjän tarkoitusta. Samalla selvitetään, mitä mahdollisuuksia lain sanamuodon tulkinta mahdollistaa verosuunnittelua ajatellen. Tosin täytyy muistaa, että kaikki tapaukset ovat erilaisia ja päätöksiä tehdään muidenkin kuin verosuunnittelullisten perusteiden vuoksi. Tutkielmasta löytyy myös hitunen oikeussosiaalista näkökulmaa, kun pohditaan lainmuutoksen perusteita ja seurauksia.

Tutkielma alkaa lyhyellä henkilöyhtiön verotuksellisten perusteiden määrittelyllä ja tätä seuraa kattava KOM-osakkeiden luovutusta koskevien ja siihen liittyvien verosäännösten määrittely. Työssä selvitetään, mitkä ovat käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten vaatimukset ja mitä rajoituksia tällainen luovutus aiheuttaa. Tutkielman ytimessä olevan KOM-osakkeiden luovutusta koskevien säännösten määrittelyn jälkeen määritellään kokonaisuus ja sen vaatimia verolain yritysjärjestelysäännöksiä esimerkkien avulla. Tämä osuus on erityisen tärkeä, koska vasta silloin todella käyvät ilmi henkilöyhtiön mahdolliset hyödyntämismahdollisuudet KOM-osakkeiden luovutuksia sisältävässä, verosuunnittelu-toimenpiteitä sisältävässä ketjussa.

Kokonaisuuksien tarkastelun jälkeen mietitään tarpeen mukaan mahdollisia vaihtoehtoja ja tutustutaan kokonaisuuden muodostaviin toimenpiteisiin yksitellen.

Tämän jälkeen pohditaan muita lakimuutoksen synnyttämiä verosuunnittelumahdollisuuksia tutkimalla lainsäädäntöä ja miettimällä mahdollisia käytännön sovellutuksia lainsäädännölle. Viimeisenä osa-alueena tutkielmassa on henkilöityön luovutuksiin tutustuminen ja siihen sisältyvien verosuunnittelumahdollisuuksien määrittely.

Eri verosuunnittelullisiin toimiin liittyvä verotuksellisen hyväksyttävyyden pohdiskelu kulkee tutkielmassa jatkuvasti mukana eikä sitä varsinaisesti käsitellä erikseen omana kokonaisuutenaan.

2 HENKILÖYHTIÖN VEROTUKSELLISIA PERUS- TEITA

2.1 Henkilöyhtiö on verotuksellinen laskentasubjekti

Elinkeinoyhtymänä, eli toisin sanoen henkilöyhtiönä, pidetään avointa yhtiötä, kommandiittiyhtiötä tai laivanisännistöyhtiötä, jonka tarkoituksena on harjoittaa elinkeinotoimintaa osakkaidensa lukuun. Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö on aina elinkeinoyhtymä, vaikkei se todellisuudessa harjoittaisikaan elinkeinotoimintaa.² Tämän tutkielman kannalta konserniin sopivin henkilöyhtiömuoto on kommandiittiyhtiö, jolloin yhtiössä ei tarvitse olla kuin yksi vastuunalainen yhtiömies. Tämä selkiyttää omistusrakenteita ja päätöksentekoa.

Henkilöyhtiö ei ole itsenäinen verovelvollinen, vaan pelkästään sen osakkaiden laskentasubjekti. Henkilöyhtiön elinkeinotoiminnan tulo jaetaan siis verotettavaksi osakkaiden tulona. Maatalouden tulos (MVL) ja muun toiminnan tulos (TVL) lasketaan erikseen. Tulolähteet pidetään siis verotuksessa erillään, kuten osakeyhtiömuotoisissa yrityksissäkin. Henkilöyhtiön osakkaana (eli yhtiömiehenä) voi olla luonnollisen henkilön ja kuolinpesän lisäksi myös juridinen oikeushenkilö eli toinen elinkeinoyhtymä tai yhteisö³. Tutkielman näkökulman kannalta tässä keskitytään vain tilanteeseen, jossa henkilöyhtiön yhtiömiehenä on juridinen oikeushenkilö.

Henkilöyhtiön osakkaan oikeudet ja velvoitteet henkilöyhtiötä kohtaan määräytyvät yhtiöosuuden mukaan. Yhtiöosuutta, sen hankintamenon määrittelyä ja muita olennaisia asioita käsitellään tässä tutkielmassa tarkemmin henkilöyhtiöiden luovutuksia käsittelevässä luvussa 6.

² Villa et al 2007, s. 230.

³ Yhteisö voi olla osakeyhtiö tai osuuskunta. Jäljempänä tutkielmassa puhuttaessa yhteisöstä, tarkoitetaan sillä osakeyhtiötä ellei muuta mainita.

2.2 Voitonjako

Henkilöyhtiön tulo jaetaan osakkaille verotettavaksi yhtiöosuuden perusteella. Käytännössä tuottoa jaetaan osakkaille tehdyn yhtiösopimuksen perusteella, joka on samalla henkilöyhtiön perustamisasiakirja. Kommandiittiyhtiöissä äänettömälle yhtiömiehelle maksetaan tuottoa suorittamalleen sijoitukselle eli yhtiöpanokselle. Äänettömän yhtiömiehen voitto-osuus jaetaan aina ensimmäisenä, vaikka varsinaiset yhtiömiehet jäisivätkin tällöin ilman tuloa. Tähän asiaan ei perehdytä tarkemmin, sillä tutkielman kannalta oletetaan, että henkilöyhtiö on kokonaan konsernin omistuksessa, jolloin konsernin kokonaisverorasitus pysyy tulon jaosta huolimatta periaatteessa samana.

Yhtiömiehinä toimivien luonnollisten henkilöiden saama tulo-osuus jaetaan ansio- ja pääomatulo-osuuksiin. Pääomatulon osuus tulo-osuudesta on 20 % henkilöyhtiön nettovarallisuudesta jaettuna yhtiömiehille. Jos nettovarallisuus on negatiivinen, on tulo-osuus kokonaan ansiotuloa. Äänettömälle yhtiömiehelle 20 % pääomatulo-osuus tulosta voidaan laskea nettovarallisuuden negatiivisuudesta huolimatta, koska äänettömän yhtiömiehen tekemä panostukselle maksettava tuotto katsotaan varallisuutta kerryttäväksi. Jos yhtiömiehenä on henkilöyhtiö tai osakeyhtiö, ei niiden saamaa voitto-osuutta jaeta ansio- ja pääomatulo-osuuksiin. Yhtiömiehenä olevan henkilöyhtiön saama tulo toisesta henkilöyhtiöstä lisätään osakkaana toimivan henkilöyhtiön tuloon ja tämän henkilöyhtiön tulo verotetaan sitten osakkailla. Yhtiömiehenä olevan osakeyhtiön saama tulo-osuus verotetaan aina yhteisöverokannan (26 %) mukaisena pääomatulona. Tulo-osuuteen sisältyvät osinkotuotot erotetaan tulo-osuudesta ja ne verotetaan samalla tavalla kuin, jos yhtiömiehenä oleva osakeyhtiö olisi saanut osingot suoraan.

Henkilöyhtiön elinkeinotoiminnasta syntynyttä tappiota ei jaeta yhtiömiehille, vaan ne ovat vähennyskelpoisia henkilöyhtiön saman tulolähteen tuloksesta seuraavan kymmenen verovuoden aikana.

2.3 Yksityisotot ja voitto-osuus

Yksityisottona yksityistilin kautta nostetut erät ja voitto-osuus eivät ole yhtiömiehen veronalaista tuloa. Henkilöyhtiölle ne eivät puolestaan ole verotuksessa vähennyskelpoisia kuluja. Tämä on oikeudellisesti mahdollista, vaikka TVL:ssa ei ole säännöstä voitto-osuuden ja yksityisottojen veronalaisuudesta, sillä henkilöyhtiöt ja niiden osakkaat eivät ole kahdenkertaisen verotuksen piirissä.⁴

Yhtiö ja yhtiömiehet saavat valita, nostavatko yhtiömiehet yhtiöstä palkkaa vai voitto-osuutta. Osakeyhtiö ei voi tietenkään nostaa palkkaa, mutta voitto-osuuden nostaminen voisi teoriassa olla mahdollista. Tällöin siitä aiheutuneet menot eivät ole yhtiölle vähennyskelpoisia. Vastaavia luonnollisia henkilöitä koskevia korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisuja löytyy useita (KHO 1980: 4717, KHO 1980:4718 ja KHO 1982:143).⁵ Ratkaisut ovat vanhoja, mutta niiden osalta oikeudentila ei ole ratkaisevasti muuttunut.

Osakeyhtiön suorittamasta yksityisotosta ja voitto-osuuden nostamista ei ole kirjallisuudessa juurikaan käsitelty.

2.4 Henkilöyhtiö läpivirtausyksikkönä

Kaupparekisteriin merkittyä ja liiketoimintaa harjoittavaa avointa yhtiötä tai kommandiittiyhtiötä ei verotus- ja oikeuskäytännössä ole kaikissa tapauksissa hyväksytty osakkaistaan erilliseksi verovelvolliseksi. Tällaisten ratkaisujen perusteena on ollut se, että yhtiömuodon ei ole katsottu vastaavan toiminnan varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, vaan on katsottu, että avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö on perustettu pelkästään verotussyistä. Tällaisista tilanteista ei ole

⁴ Tikka – Nykänen – Juusela 2007, luku 5. Eri yritysmuotojen verotusasema > Henkilöyhtiöt > Voitto-osuus

⁵ Tikka – Nykänen – Juusela 2007, luku 5. Eri yritysmuotojen verotusasema > Henkilöyhtiöt > Voitto-osuus

olemassa suoraa lainsäädäntöä, mutta näihin tilanteisiin on sovellettu VML 28 §:n veronkiertosäännöstä.⁶

Osakeyhtiön ollessa osakkaana, ei henkilöyhtiön ohittamisella ole vaikutusta normaalia voitonjakoa ajatellen, koska tulo tulee muutenkin suoraan yhteisöverokannan mukaisena tulona osakeyhtiölle. Myöhemmin tutkielmassa käsiteltävien verosuunnittelukeinojen kannalta tämä tilanne olisi tuhoisa, koska tällöin henkilöyhtiön oikeudellisesta muodosta saadut hyödyt jäisivät täysin saavuttamatta.

⁶ Tikka – Nykänen – Juusela 2007, luku 5. Eri yritysmuotojen verotusasema > Henkilöyhtiöt > Elinkeinoyhtymän verotusasema > Veronkiertosäännös

3 KÄYTTÖOMAISUUSOSAKELUOVUTUS

3.1 Yleistä

Kuten johdannossa mainittiin, käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten säännökset tulivat takautuvasti voimaan 19.5.2004 osana suurempaa yritys- ja pääomaverotuksen lakimuutosta.⁷ Syynä tähän lakimuutokseen oli yhä kansainvälistyvän liiketoiminnan ja laajojen kansainvälisten konsernien synnyttämä kansainvälinen verokilpailu. Myös Suomessa konsernirakenteen käyttö on lisääntynyt.

Verokilpailu on keskittynyt selvästi konsernien voitonjaon ja -siirron verottamiseen liittyviin aspekteihin. Tavallisin tapa jakaa voittoja on osingon jakaminen konsernin sisällä ja tämän vuoksi konsernin sisäisten suorasijoitusosinkojen ketjuverotus onkin yleisesti poistettu. Ongelmana onkin se, että voitonjakoa saatetaan pitkittää, jättämällä voitonjakokelpoisia varoja tytäryhtiöön. Voitot on tarkoitus realisoida myöhemmin, myymällä tytäryhtiön osakekanta. Luonnollisesti voidaan olettaa, että mitä enemmän voittovaroja jätetään tytäryhtiöön, sitä parempi hinta osakekannasta saadaan myytäessä. Myynnin yhteydessä saatetaan realisoitua myös myytävän yhtiön tulevia voitonodotuksia, jotka realisoituvat tuloksi tosiasiallisesti vasta myöhemmin. Näin ollen voidaan katsoa yhtiön omistamien osakkeiden tuottaman osingon ja osakkeiden luovutusvoittojen liittyvän toisiinsa. Sen vuoksi onkin perusteltua sanoa, että niitä pitäisi kohdella verotuksellisesti samalla tavalla. Toisin sanoen verotuksellisen yhdenmukaisuuden toteutumisen takia yhtiön omistamien tytäryhtiöiden osakkeiden luovutusvoittojen ketjuverotukseen oli myös puututtava.

⁷ Säännökset saatettiin voimaan lailla 30.7.2004/717, HE 92/2004 mukaisesti.

Viimeisten vuosien aikana yhä useammat maat muuttivatkin verolainsäädäntö-ään tämän kannan mukaiseksi. Muun muassa Pohjoismaista Ruotsi muutti verotustaan vuonna 2003 ja Norja 2004.⁸ Kansainvälisen verokilpailun aiheuttama paine oli siis selvästi nähtävissä. Erityisesti Ruotsin vuonna 2003 suorittamaa lakimuutosta voidaan pitää viimeisenä sysäyksenä Suomen muutospaineille, koska rajojemme yli on muodostunut useita suuria ja merkittäviä kansainvälisiä konserneja viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Tämä lakimuutos heikensi tähän mennessä selvää ja laajaa EVL:n tulokäsitetä. Kukkonen mainitseekin teoksensa johdannossa, että verovapaussäätöjärjestelmä merkitsee yritysten ja yrittäjien aggressiivisen verosuunnittelun huomattavaa kasvua kaikkien pyrkiessä hyödyntämään järjestelmään synnytettyä veroaukkoa.⁹

3.2 Käyttöomaisuusosakeluovutusten ketjuverotuksen poistaminen

3.2.1 Ketjuverotuksen poistaminen verovapaussäännöksillä

Emoyhtiön omistamien tytäryhtiöiden osakkeiden luovutuksen ja siihen liittyvän voitonsiirron ketjuverotuksen poistaminen on toteutettu käytännössä tekemällä tietyt ehdot täyttävät käyttöomaisuusosakkeiden luovutustilanteissa syntyvät luovutusvoitot verovapaiksi. Verotuksen symmetrisyyden säilyttämiseksi vastaavanlaisissa olosuhteissa syntyneet luovutustappiot on tehty vähennyskelvottomiksi. Tämä muutos on merkinnyt melkoista poikkeamista laajan tulokäsitteen periaatteesta, johon 1960-luvulta alkaen kaikki verouudistukset ovat perustuneet.¹⁰ Lainsäädännön muutoksen yhteydessä jouduttiin jossain määrin luopumaan aikaisemman yritys- ja pääomaverojärjestelmän hyvänä pidetyistä neut-

⁸ Andersson – Ikkala 2005, s.149–150.

⁹ Kukkonen 2007, s. 22.

¹⁰ Andersson – Ikkala 2005, s. 151.

raalisuuden ja yksinkertaisuuden periaatteista järjestelmän muuttuessa huomattavasti monimutkaisemmaksi ja tulkinnanvaraiseksi.¹¹ Vaikka tulkinnanvaraisuutta on yritetty poistaa yksityiskohtaisella sääntelyllä, se on säilynyt käsitteissä. Esimerkiksi käyttöomaisuusosakkeiden määrittely voi rajatapauksissa tuottaa ongelmia. Ongelmia tarkastellaan myöhemmin luvussa 2.2.2.

Elinkeinoiminnan tulon veronalaisuudesta ja menon vähennyskelpoisuudesta, ja tarkemmin ottaen eristä, jotka eivät ole veronalaista tuloa, säännellään EVL 6 §:ssä. Ketjuverotuksen poistavista käyttöomaisuuden verovapaista luovutuksista säännellään yksityiskohtaisesti EVL 6b §:ssä. KOM-osakkeiden luovutuksia tarkasteltaessa on keskityttävä luovutuksen verosubjektiin ja – objektiin.

3.2.2 Verovapauden edellytykset - verosubjekti

Verosubjektilla tarkoitetaan tässä sitä, millainen taho on oikeutettu tekemään verovapaan luovutuksen. ELV 6 §:n 1 mom. 1 kohdassa määritellään verovapauden verosubjektia koskevat edellytykset. Tähän on viitattu EVL 6b §:n 1 momentissa. Verosubjektilta vaaditut ominaisuudet ovat:

- 1) subjektin yhtiömuoto on osakeyhtiö, osuuskunta, säästöpankki tai keskinäinen vakuutusyhtiö¹²
- 2) edellä mainittu subjekti verotetaan EVL:n säännösten mukaisesti
- 3) lisäksi EVL 6 §:n 1. mom. 1 kohdassa on erikseen mainittu, että pääomasijoitustoimintaa harjoittava yhtiö ei ole verovapauden piirissä¹³.

¹¹ Juusela 2004, s. 3.

¹² Myös ulkomaalaisen osakeyhtiön Suomessa toimivan kiinteän toimipaikan luovuttamiin käyttöomaisuusosakkeisiin voidaan soveltaa verovapaussäännöstöä, ks. Mattila 2004, s. 487.

¹³ Pääomasijoitustoiminnassa käyttöomaisuusosakkeet ovat taloudellisesti hyvin lähellä vaihtoomaisuutta ja rajan vetäminen on usein erittäin vaikeata. Yleensä hallussa olevat osakkeet eivät täytä niille asetettuja edellytyksiä verovapauden syntymiseksi. Ks. lisää seuraava sivu ja Andersson – Ikkala 2005, s. 152.

Verosubjekteihin liittyviä ongelmia on selvitetty ratkaisuissa KVL 11/2005 ja KVL 41/2005. Ensin mainitussa ratkaisussa kysymyksessä oli pitkään omistettusta 20 % suuruisesta osakepääomasta noteeratusta yhtiössä. Ratkaisua hakeneen yhtiön katsottiin toimivan omistettavan yhtiön aitona emoyhtiönä, vaikka yhtiöt toimivat täysin eri toimialoilla ja niillä ollut liiketoiminnallista yhteyttä. Ratkaisua hakenut yhtiö saattoi siis suorittaa verovapaan osakeluovutuksen. Jälkimmäisessä ratkaisussa taas todettiin hakijayhtiön olevan pääomasijoittaja. Ratkaisevana tekijänä oli ratkaisua hakeneen yhtiön osakkaiden luonne pääomasijoittajina. Verovapaan osakeluovutuksen ehdot eivät siis täyttyneet. Ratkaisu tuki tulkintaa siitä, että pääomasijoittajat eivät voi kiertää edellä mainitun listan kolmannen kohdan rajoitusta perustamalla väliin holding-yhtiön. Jos toimi olisi hyväksyttävä, holding-yhtiö voisi suorittaa verovapaan luovutuksen ja sen jälkeen jakaa voittovarot verovapaina osinkoina pääomasijoitustoimintaa harjoittavalle taholle.

Huomionarvoinen on myös ratkaisu KVL 63/2004¹⁴, jossa on todettu, että liiketoiminnan lopettamiseen liittyvät realisointitoimenpiteet eivät muuta yhtiön tosiasiallista luonnetta vaikka sillä olisi hallussaan vain pääomasijoitustoimintaan viittaavaa omaisuutta lyhyen aikaa muun omaisuuden myymisen jälkeen.

3.2.3 Verovapauden edellytykset – vero-objekti

KOM-osakeluovutuksen vero-objekti eli tässä tapauksessa luovutuksen kohteena olevien osakkeisiin kohdistuvat vaatimukset on määritelty EVL 6b §:n 1 ja 2 momentissa. Vero-objektin on täytettävä seuraavat ehdot:

¹⁴ ”A Oy oli konserniin kuuluva energiayhtiö, joka tuotti sähkö- ja lämpöenergiaa osakkailleen. Yhtiö oli vuoteen 2003 saakka harjoittanut elinkeinotoimintaa useiden vuosien ajan. A Oy oli asetettu selvitystilaan marraskuussa 2003. Joulukuussa 2003 A Oy oli myynyt omistamansa koneet ja laitteet, vaihto-omaisuuden, omistamansa osakkeet sekä muun omaisuuden. Myynnin jälkeen A Oy:n omistuksessa ei ollut juuri muuta kuin kiinteistö ja rahavaroja. Kun otettiin huomioon selvitystilan alkamisesta kulunut lyhyehkö aika, ei liiketoiminnan lopettamiseen liittyvien realisointitoimenpiteiden katsottu muuttaneen yhtiön toiminnan tosiasiallista luonnetta kiinteistöjen omistamiseksi tai hallinnaksi. Näissä olosuhteissa A Oy:tä ei ollut pidettävä sellaisena elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 b §:n 2 momentissa 2 kohdassa (30.7.2004/717) tarkoitettuna yhtiönä, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Ennakkoratkaisu vuodelle 2004.”

- 1) osakkeiden on kuuluttava luovuttajan käyttöomaisuuteen
- 2) luovuttaja on omistanut luovutettavan yhtiön osakepääomasta vähintään 10 %
- 3) luovuttaja on omistanut luovutettavat osakkeet yhtäjaksoisesti yli vuoden ajan¹⁵
- 4) luovutetut osakkeet tosiasiallisesti täyttävät edellä mainitut ehdot 1-3¹⁶
- 5) luovutuksen kohteena olevat osakkeet eivät ole sellaisen yhtiön osakkeita, joka on kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö taikka osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa¹⁷
- 6) luovutuskohteen tulee olla kotimainen yhtiö tai sellainen yhtiö, joka täyttää EY:n emo-tytäryhtiödirektiivin vaatimukset tai yhtiön kotimaan ja Suomen välillä on osinkoja koskeva kaksinkertaisen verotuksen välttämistä säätelevä sopimus.

Edellä listatuista vaatimuksista eniten tulkintaongelmia aiheuttaa kohdan yksi vaatimus osakkeiden käyttöomaisuuspohjaisuudesta. Monien yhtiöiden kohdalla on hyvin vaikeaa vetää raja osakkeiden käyttöomaisuus- ja vaihtomaisuusluonteen välille. Verosubjektia koskeva ehto siitä, että yritys ei saa harjoittaa pääomasijoitustoimintaa rajaa tätä ongelmaa, mutta se ei poista sitä kokonaan. Nykyään yritykset ja yritysryppäiden muodostamat konsernit ovat

¹⁵ Luovuttajan hallussa olevien luovutettavien osakkeiden omistuksen laskiessa alle 10 %:iin, luovutetun yhtiön jäljellä olevia osakkeita voidaan luovuttaa vuoden ajan verovapaasti vaikka omistus on alle 10 %:a.

¹⁶ Verovelvollinen ei siis voi luovuttaa alle vuoden hallussaan olleita myöhemmin ostettuja osakkeita verovapaasti, vaikka hänellä olisi ollut ennestään kaikki ehdot täyttäviä saman yhtiön osakkeita määrältään yli 10 %:a koko luovutettavan yhtiön osakkeista. Tällaisessa luovutustilanteessa yli vuoden omistuksessa olleiden osakkeiden luovutus olisi verovapaata, mutta alle vuoden omistettujen osakkeiden luovutus olisi veronalaista tuloa. Luonnollisesti alle vuoden omistuksessa olleiden osakkeiden luovutushinnasta vähennettäisiin niiden vastaava hankintahinta ja muut luovutukseen liittyvät kulut.

¹⁷ Tämä sääntö on itsestään selvää, sillä jos kyseisen kohdan osakkeiden luovutukset olisivat verovapaita, yhtiöt voisivat luovuttaa omistamiaan yhtiöitettyjä asuntoja ja kiinteistöjä verovapaasti ja tämä ei todellakaan ole lain tarkoitus. Tähän sääntöön löytyy poikkeuksia mm. purkautuvien yhtiöiden osalta, ks. lisää KVL 2004:63 ja Andersson – Ikkala 2005, s. 154.

niin suuria ja monitahoisia, että tiettyjen konserniin kuuluvien osakkeiden luonteen määrittely on todella vaikeaa.

Miten raja sitten käyttö- ja vaihto-omaisuusluonteen välillä vedetään? Käyttöomaisuuteen luetaan elinkeinossa pysyvään käyttöön tarkoitetut arvopaperit. Oikeuskäytännössä rajanvetoon käyttöomaisuuden ja sijoitusomaisuuden välillä ovat vaikuttaneet erityisesti osakeomistuksen suurus ja omistuksen liityntä osakkeenomistajan omaan liiketoimintaan.¹⁸ Liitynnällä omaan liiketoimintaan tarkoitetaan, että osakkeet tukevat omaa liiketoimintaa. Esimerkkinä voidaan mainita elektroniikkatuotteiden tuotantoon keskittyvä yritys, jonka käyttöomaisuuteen kuuluu alihankkijana toimivan komponenttirytyksen osakkeita. Näillä osakkeilla voidaan esimerkiksi taata tuotannon kannalta tarpeellinen komponenttien laatu ja saatavuus.

Näistä edellä mainituista sekä verosubjektia että -objektia koskevista ehdoista kaikkien on toteuduttava, jotta luovutusvoitto olisi verovapaa. Vastaavasti nämä kaikki ehdot täyttävä luovutustappio on vähennyskelvoton. Kuitenkin EVL 6b §:n 3 momentin mukaan eräissä tapauksissa luovutushintaan on tehtävä oikaisuja.

3.2.4 Verovapaaseen luovutushintaan tehtävät oikaisut

Edellä mainitut ehdot täyttävään verovapaaseen luovutukseen voidaan joutua tekemään kolmenlaisia oikaisuja. Tehtävät oikaisut voivat pienentää verovapaata voittoa, suurentaa tappioita tai muuttaa voiton tappioksi. EVL 6b §:n 3 momentissa on säädetty neljä tilannetta, joissa osa verovapaan osakeluovutuksen luovutushinnasta onkin veronalaista tuloa. Nämä neljä tilannetta ovat:

¹⁸ Ks. Juusela 2004, s. 96.

- 1) luovutetuista osakkeista on tehty EVL 42 §:n 1 momentin mukainen osakepoisto¹⁹
- 2) osakkeiden hankintamenosta on vähennetty varaus, esim. investointi- tai jälleenhankintavaraus
- 3) osakkeen hankintamenoa on katettu EVL 8 §:n 1 mom. 2 kohdassa tarkoitetulla (julkisella) avustuksella
- 4) konserniyhtiöiden välisessä kaupassa luovutuksen kohteena olevilla osakkeilla on syntynyt Suomessa verotuksessa vähennyskelpoinen luovutustappio²⁰

3.2.5 Luovutustappion vähennyskeltottomuus ja vähennyskelpoisuus

Symmetriaperiaatteen mukaisesti verovapaan luovutuksen ehdot täyttävissä tilanteissa syntyvät luovutustappiot ovat vastaavasti vähennyskeltottomia luovutusvoittojen ollessa verovapaita. Symmetriaperiaatteen noudattamatta jättämistä voitaisiin pitää verotuksen käytännesääntöjen vastaisena ja muodostaisi haitallista verokilpailua.²¹ Luovutustappioiden vähennyskeltottomuus on käänteisesti todettu EVL 6b §:n 4 momentissa: *”Käyttöomaisuuteen kuuluvien muiden kuin verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen...”*. Samassa momentissa säädetään myös vähennyskelpoisten luovutustappioiden rajoituksista.

Luovutustappiot ovat rajoitetusti vähennyskelpoisia, jos luovuttaja ei ole vähintään vuoden ajan omistanut vähintään 10 % luovutettavan yhtiön koko osakekannasta. Luovutustappioiden vähennysoikeutta on rajoitettu ajan suhteen. Syynä oli järjestelmän rakenteellisen vakauden säilyttäminen, sillä hallituksen esityksessä on tuotu esille pelko siitä, että konsernien sisällä olisi mahdollisuus verosuunnittelulla aikaansaada keinotekoisia luovutustappioita.²² Sen vuoksi luovutustappiot ovat vähennettävissä verovuoden ja sitä seuraavat viisi vuotta.

¹⁹ Poistot palaavat tuloon ilman aikarajoja.

²⁰ Ennen vuotta 2004 realisoitu ja verotuksessa vain Suomessa vähennetty tappio, ks. Andersson – Ikkala 2005, s. 156.

²¹ HE 92/2004, luku 3.3.4. Osakkeiden luovutustappion vähennyskelpoisuus.

²² Mattila 2004, s. 491.

Luovutustappiot voidaan vähentää kaikista syntyneistä osakkeiden luovutusvoitoista tänä aikana, vaikka lainsäätäjän tarkoitus on ollut ilmeisesti vähennysvoiton ulottaminen vain käyttöomaisuusosakkeisiin. Ainoana rajoituksena on se, että osakkeiden on kuuluttava EVL-tulolähteeseen. Tappioita ei siis voida vähentää TVL- ja MVL-tulolähteiden osakkeiden luovutusvoitoista. Yleisesti tästä ajallisesta rajoituksesta tullevat lähinnä kärsimään pienehköt yritykset, joilla on tällaisia tilapäisiä käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksia vain harvoin.²³

3.2.6 Vähennyskelpoiseen luovutustappioon tehtävät oikaisut

Yhtäjaksoisesti alle vuoden omistuksessa olleiden käyttöomaisuusosakkeiden myynnistä syntyvä luovutustappio on siis vähennyskelpoista. EVL 6b §:n 5 momentissa on säädetty eristä, jotka pienentävät realisoituvaa vähennyskelpoista luovutustappiota. Eli tämä 5 momentin säännös koskee vain yhtäjaksoisesti alle vuoden omistuksessa olleita osakkeita.²⁴ Näitä eriä on kolme:

- 1) luovuttajan luovutetulta yhtiöltä omistusaikanaan saamat osingot
- 2) konserniavustukset sekä
- 3) muut näihin verrattavat, nettovarallisuutta pienentäneet, erät

Näiden tappioita vähentävien erien tarkoituksena on estää alle vuoden omistuksessa olleiden KOM-osakkeiden luovutustappioilla suoritettavat verosuunnittelulliset toimenpiteet. Näitä edellä luetteloituja eritä voitaisiin käyttää luovutushinnan alentamiseen, tekemällä niiden avulla vastikkeettomia tai alivastikkeellisia suorituksia luovutettavasta yrityksestä luovuttavalle yritykselle.

²³ Andersson – Ikkala 2005, s. 158.

²⁴ Ks. lisää, Mattila 2004, s. 492.

EVL 6b §:n 5 momentissa lueteltu vähennyskelpoista luovutustappiota pienentävä erä konserniavustukset on hieman omituinen lisä luetteloon, sillä käytännössä alle vuoden omistustilanteissa konserniavustuksen antaminen on oikeastaan mahdoton tilanne. Tästä pitää huolen konserniavustuslain 7 §:n 1 kohta, jossa määritellään vähennyskelpoisen konserniavustuksen vaativan koko vuoden kestänyttä konsernisuhdetta eli toisin sanoen osakkeiden olisi pitänyt olla luovuttavan yhtiön hallussa koko vuoden.

Kolmannessa kohdassa tarkoitettuja muita nettovarallisuutta pienentäviä eriä voisivat olla alihintaiset luovutukset. Nämä luovutukset katsotaan usein VML 29 §:n mukaisesti peiteltyksi osingoksi. Tällöin tulee mietittäväksi, onko oikein korjata verotusta ensiksi VML 29 §:n mukaisesti ja vielä toiseen kertaan EVL 6b §:n 5 momentin mukaisesti.²⁵

On tärkeää huomata, että edellä mainittuja oikaisuja ei tehdä, jos omistusosuus luovutettavan yhtiön osakkeiden osakekannasta on ollut alle 10 %. Tämä siksi, että alle 10 % omistus on niin pieni, ettei tämän määrän antamalla määräämisvallalla voida vaikuttaa luovutettavan yhtiön luovutushintaan verosuunnittelullisin keinoin. Toisaalta ovelimmat verosuunnittelijat tai oikeastaan veronkiertäjät ovat saattaneet perustaa määräysvallan antavan omistuksensa luovutettavaan yhtiöön useiden samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden kautta. Törkeissä tapauksissa voidaan VML 28 § soveltamalla päätyä EVL 6b §:n 5 momentin mukaisiin luovutustappioiden oikaisuihin.²⁶

²⁵ Ks. lisää, Mattila 2004, s. 492.

²⁶ Mattila 2006, s. 5.

4 HENKILÖYHTIÖ YRITYSOSTOJEN VERO-SUUNNITTELUSSA

4.1 Käyttöomaisuusosakeluovutuksen ja henkilöyhtiön suhde yritysostoissa

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksen ja henkilöyhtiön välinen suhde on se, että tällaista toimivaa suhdetta ei olekaan, sillä EVL 6b §:n 1 momentin viittaus EVL 6 §:n § kohtaan estää verovapaussäännöksen soveltamisen henkilöyhtiöihin. Toisin sanoen henkilöyhtiö ei täytä verosubjektille asetettuja verovapaan käyttöomaisuusosaluovutuksen vaatimia ehtoja.

Käänteisesti ajateltuna tämä tarkoittaa myös sitä, että osakeyhtiö ei voi luovuttaa henkilöyhtiön osuuksia verovapaasti, vaikka ne olisivatkin verovapaan luovutuksen ehdot täyttäviin KOM-osakkeisiin verrattavissa olevia tytäryhtiön osuuksia. Koska henkilöyhtiö ei voi luovuttaa käyttöomaisuutta verovapaasti, se symmetriaperiaatteen mukaisesti voi vastavuoroisesti vähentää KOM-osakkeiden luovutuksessa syntyneet luovutustappiot sekä osakeyhtiö henkilöyhtiön osuuden luovutustappion. Varsinkin osakeyhtiön henkilöyhtiön osuuden luovutuksia tarkkaillaan erityisen tarkasti, jotta mahdolliset yritykset luovutustappion keinotekoiseksi vähentämiseksi päätyisivät veronkiertoa koskevan säännöksen soveltamispiiriin.²⁷

Tämä tappioiden vähentämisen mahdollisuus, yhdessä luvussa 2.3 mainittu osakeyhtiöiden purkutappioiden rajoittamista koskeva EVL 51d §:n 2 momentin kanssa, on yksi henkilöyhtiön valteista konsernin verosuunnittelussa osakeyhtiöön verrattuna. Tätä etua voidaan hyödyntää parhaiten konsernin suorittamien

²⁷ Ks. lisää, HE 92/2004, luku 3.3.8. Yhteisön osuuteen henkilöyhtiöstä sisältyvät luovutusvoitot ja -tappiot.

yhtymien yhteydessä ja erityisesti silloin, kun ostetusta yrityksestä aiotaan hyödyntää vain joku tietty toiminto tai, kun tarkoituksena on jakaa ostetun yrityksen toiminnot konsernin eri yrityksille. Edun saavuttamiseksi henkilöyhtiö tarvitsee avuksi kuitenkin osakeyhtiötä, sillä prosessin loppuunsaattaminen tarvitsee useamman vaiheen eli muodostuu toimenpideketju.²⁸

Useimmiten tämä toimenpideketju päättyy osakeyhtiöön tai osakeyhtiön suorittamaan toimenpiteeseen. Yhtymällä tässä luvussa tarkoitetaan kauppaa, jolla hankitaan konsernin liiketoimintaa tukevan osakeyhtiön osakekanta kokonaan tai osittain. Hankittavan osuuden on oltava kuitenkin niin suuri, että kappaleessa 2.2.2 selvitetyt vero-objektille asetetut vaatimukset täyttyvät eli toisin sanoen käyttöomaisuusosakkeiden luovutus verovapaasti tulee myöhemmin muiden ehtojen täytyttyä mahdolliseksi.²⁹

4.2 Hyödyntämisen liiketaloudelliset syyt

Aiemman kerrotun tiedon perusteella herää helposti kysymys siitä, miten henkilöyhtiötä voidaan käyttää yhtymien yhteydessä jonkinlaisen edun saavuttamiseen osakeyhtiöön nähden. Kysymyksessähän on kuitenkin yrityksen ostaminen, jonka kanssa tappioiden vähentämisellä ei ole mitään tekemistä ja ostamisen jälkeen yritystä tuskin heti myydään eteenpäin, jolloin tappioiden vähentämismahdollisuutta voitaisiin käyttää. Lisäksi käyttöomaisuusosakesäännöksetkin vievät osakeyhtiöiltä tappion vähennysoikeuden vasta vuoden omistuksen jälkeen³⁰, joten henkilöyhtiön käyttäminen ei olisi tarpeellista. Miksi siis kannattaa monimutkaistaa ostoprosessia, ja samalla ehkä koko konsernin sisäisiä omistussuhteita, ottamalla henkilöyhtiö mukaan melko selkeään toimenpideketjuun? Usein tämä henkilöyhtiö joudutaan myös perustamaan juuri tätä tarkoitusta varten mikä osaltaan taas lisää työn määrää.³¹

²⁸ Näin myös Immonen 2006, s. 18.

²⁹ Näin myös, Immonen 2006, s. 18. Yhtymistä lisää, s. 33–34.

³⁰ Ks. luku 2.2.2 Verovapauden edellytykset

³¹ Näin myös, Tuominen – Linnakangas 1995, s. 288.

Henkilöyhtiön hyödyntämisellä ei saavuteta etua heti ostotapahtuman yhteydessä, mutta henkilöyhtiön suorittamalla yritysostolla luodaan pohja tulevalle verosuunnittelulle. Henkilöyhtiön antama verosuunnittelullinen etu perustuu ostetun yhtiön omistamiseen ja tämän jälkeisiin toimiin. Mahdollinen etu saavutetaan vasta, kun ostettu yhtiö integroidaan osaksi konsernin liiketoimintaa. Tämä integroitumisprosessi itsessään voidaan suorittaa useilla eri tavoilla ja integroitumisvaihtoehtoja on useita.³² Toisin sanoen uuden ostetun liiketoiminnan organisointi osaksi konsernin nykyistä liiketoimintaa voidaan toteuttaa eri tavoilla tarpeen mukaan. Ostettu yritys voidaan esimerkiksi suoraan ottaa osaksi konsernia tai vaihtoehtoisesti pilkkoa osiin, joista osa tai kaikki siirretään konsernin muille yhtiöille.

Luonnollisesti osakeyhtiö voi suorittaa samat edellä mainitut organisointia koskevat toimenpiteet. Itse asiassa osakeyhtiöillä on henkilöyhtiötä useampia yritysjärjestelytapoja käytettävänä, mutta henkilöyhtiöllä voidaan mahdollisesti saavuttaa etua itse prosessissa taloudellisesti tappioiden vähennyskelpoisuuden ansiosta. Liiketoiminnan organisointiprosessin lopputulos on siis sama molemmilla yritysmuodoilla.

4.3 Edellytykset hyödyn saamiseksi

4.3.1 Yleistä

Henkilöyhtiön hyödyntäminen verosuunnittelullisesti yritysostojen yhteydessä on edellytyksiensä puolesta melko yksityiskohtainen prosessi. Verosuunnittelullisesti onnistunut toimenpideketju kohdistaa edellytyksiä ostettavaan yritykseen, ostavaan yrityksen ja ostavan yrityksen konserniin eli toisin sanoen kaikkiin kaupan osapuoliin. Seuraavaksi pelkästään määrittelen nämä edellytykset. Nii-

³² Näin myös Immonen 2006, s. 18.

den tarkoitus selvitetään tarkemmin myöhemmin käytännön toimenpideketjujen määrittelyn ja tarkastelun yhteydessä.

Ensimmäinen edellytys on tietenkin konsernimuotoisuus, sillä yksittäinen henkilöyhtiö ei voi hyödyntää tappioiden vähentämismahdollisuutta ostettujen käyttöomaisuusosakkeiden osalta. Poikkeuksena tähän on henkilöyhtiön purkautuminen, jolloin mahdollinen käyttöomaisuusosakkeiden tappio luetaan purkautuvan henkilöyhtiön yhtiömiesten hyväksi heidän verotuksessaan. Henkilöyhtiön purkautuminen katsotaan siis vaihtoon rinnastettavaksi toimenpiteeksi. Tämä on todettu ratkaisussa KHO 2000:71.³³

Konserni on yksinkertaisimmillaan emon ja tyttären muodostama kahden yhtiön yhdistelmä, jossa emoyhtiö hallinnoi (toimii siis ns. holdingyhtiönä) ja tytäryhtiö harjoittaa liiketoimintaa. Aiemmin molempia yhtiöitä on epäröimättä verotettu EVL:n mukaan, mutta EVL 6b §:n myötä tilanne on muuttunut huomattavasti monimutkaisemmaksi, koska EVL 6b §:n käyttöönoton ohessa laajennettiin verotuksen lähtökohtaista konsernikäsitettä OYL-konsernia laajemmaksi.³⁴

Uudistunut tilanne aiheuttaa tulkintaongelmia lähinnä sellaisissa konserneissa, joissa emoyhtiö on melko selkeästi katsottavissa puhtaaksi holdingyhtiöksi. Aikaisempi verotuskäytäntö on hyväksynyt aiemmin melko passiivisesti tällaiset emoyhtiöt elinkeinotoimintaa harjoittaviksi yrityksiksi, mutta muuttuneen lainsäädännön myötä näiden yhtiöiden tulkitseminen TVL-yhtiöiksi on hyvin todennäköistä.³⁵ Tämä taas johtaisi siihen, että EVL 6b §:n mukanaan tuomat mahdollisuudet käyttöomaisuusosakkeiden verottomaan luovutukseen eivät olisi enää kyseisten konserniemojen käytettävissä.

Yksi ongelma on se, että EVL:ssa ei oteta suoraan kantaa holdingyhtiöiden asemaan. Kukkonen huomioi, että lakia koskeneessa hallituksen esityksessä

³³ HE 92/2004, luku 3.3.8. Yhteisön osuuteen henkilöyhtiöstä sisältyvät luovutusvoitot ja -tappiot.

³⁴ Kukkonen 2007, s. 40.

³⁵ Kukkonen 2007, s. 40.

lähtökohtana näyttäisi olevan EVL:n soveltuminen myös holdingtoimintaan.³⁶ Verotuskäytännössä holdingyhtiön verotusasemaa on tarkasteltu yhtiön niin sanotun intressipiirin tai -yhteyden avulla. Verotusasemaan on selkeästi vaikuttanut omistusrakennearjestelyn keinotekoisuus.³⁷ Tämä periaate vaikuttaakin selkeästi helpoimmalta ja järkevimmältä tavalta tulkita konserniemion EVL/TVL-statusta.

4.3.2 Ostokohteen edellytykset

Ostokohteeseen kohdistuvat edellytykset (kappaleen 2.2.2 ehtojen lisäksi) liittyvät yrityksen taseeseen ja kauppahinnan muodostumiseen. Jotta henkilöyhtiötä voitaisiin tehokkaasti hyödyntää kaupassa, on ostokohteen kauppahinnan sisällettävä yhtiön liikearvoa. Liikearvo on se osa kauppahinnasta, joka ylittää taseessa ostohetkellä olevien varojen ja velkojen käyvän arvon. Liikearvo ei siis näy taseessa. Liikearvo koostuu yhtiön omalla toiminnallaan kehittämästä arvosta. Se on siis aineetonta omaisuutta, kuten brändejä, inhimillistä pääomaa, asiakassuhteita, synergioita tai hyvää mainetta.³⁸ Usein liikearvossa saattaa olla runsaasti ilmaa. Jos henkilöyhtiön sijasta ostaja toimisi osakeyhtiö, olisi ostettavan yhtiön liikearvo vähennyskelvotonta ostettua kohdetta organisoitaessa osaksi konsernin liiketoimintaa.

4.3.3 Ostavan organisaation edellytykset

Yrityksostoja tekevään henkilöyhtiöön ja sen omistavaan konserniin kohdistuvat edellytykset koskevat lähinnä yhtiön tulosta. Jotta henkilöyhtiö voisi vähentää ostettavan yhtiön liikearvon, on sillä oltava voittoja, joista tämä vähennys tehdään.³⁹ Tämä asia voi muodostua ongelmalliseksi, jos henkilöyhtiö on vasta

³⁶ Ks. HE 172/1967, s. 7.

³⁷ Kukkonen 2007, s. 40.

³⁸ Ks. Tikka – Nykänen – Juusela 2007, s. 22. JAKAUTUMINEN, LIIKETOIMINTASIIRTO YM > Liiketoimintasiirto > Liiketoimintakokonaisuus > Liikearvot

³⁹ Mattila 2006, s. 21.

perustettu pelkästään yritysostoja silmällä pitäen. Pidempään toiminnassa olleelle henkilöyhtiölle tämä tuskin tuottaa ongelmia, riippuen tietysti koko konsernin liiketoiminnan tuloksellisuudesta. Oletettavaa kuitenkin on, että yritysostoja tehdäkseen ja sitä kautta laajentuakseen, konsernin on oltava voitollinen riittävän pääoman takaamiseksi.

Konsernista on löydyttävä myös henkistä pääomaa ja resursseja tällaisen organisointiprosessin luomiseen ja hallintaan. Toisin sanoen konserni tarvitsee joko konsernin sisäistä tai ulkoista verosuunnittelun hallitsevaa vero-oikeudellista osaamista ja samalla kyseisen konsernin organisaation ja liiketoiminnan rakenteen tuntemusta. Varovaisesti voidaankin todeta, että henkilöyhtiöitä hyödyntävät käyttöomaisuusosakekaupan elementtejä sisältävät yritysostot ovat oikeastaan pelkästään isoimpien konsernien hyödynnettävissä jo pelkästään resursseja ajatellen.

Korostettava seikka on se, että edellä mainitut sekä kohdetta että ostajaa koskevat edellytykset (lukuun ottamatta kappaleen 2.2.2 vaatimuksia) tai oikeammin niiden puutteet eivät estä tekemästä osakeyhtiölain ja verolakien mukaan lainmukaista käyttöomaisuusosakekauppaa, vaan ne ovat edellytys onnistu-neelle ja tehokkaalle verosuunnittelulle.

4.4 Yritysosto ja konsernin organisointi ilman henkilöyhtiötä

Henkilöyhtiötä hyödyntävän yritysoston ja sen jälkeisen konsernin liiketoiminnan organisoinnin sisältävän prosessin ymmärtämiseksi on tärkeää suorittaa vertailu sen ja ns. ”lähtötilanteen” eli henkilöyhtiöttömän prosessin välillä. Tämä vertailu tuo helpoiten esiin prosessien sisältämien toimenpideketjujen erot ja henkilöyhtiön käyttämisen antaman mahdollisen hyödyn. Vertailemalla näitä prosesseja voidaan myös selvittää henkilöyhtiön käyttämisen kannattavuutta tarkastelemalla lopputuloksien eroavaisuutta ja henkilöyhtiön käyttöönoton li-

säämää resurssien tarvetta. Tarkastellaan ensiksi siis toimenpideketjua ilman henkilöyhtiötä.

Konsernissa yritysoston suorittavan yhtiön ratkaisee yritysoston luonne ja konsernin rakenne. Lainsäädäntö ei aseta konsernin varsinaiselle rakenteelle mitään edellytyksiä. Ainoa edellytys on, että konserniin kuuluvat yritykset täyttävät OYL 8:12 §:n⁴⁰ omistusedellytykset. Kuitenkin on tärkeää huomata, että verotuksessa konsernirakenteen muodostumiseksi vaadittava omistusosuus on OYL:n vaatiman 50 % sijasta 90 %. Tosin tämä 90 % omistusosuus voi muodostua yhteisomistuksen kautta pienemmistäkin omistussuhteista.⁴¹ Konsernirakenne muodostuu siis konsernin oman tarpeen ja toiminnallisuuden ehdoilla ja rakenteet voivat olla hyvinkin yksilöllisiä. Tyypillisimmät konsernirakenteet perustuvat joko aluekohtaiseen tai toimintokohtaiseen⁴² jakoon tai niiden yhdistelmään. Isommat konsernit ovat useimmiten molempien yhdistelmiä, joiden rakenteessa on toimintokohtaisen jakautumisen ”alapuolella” vielä aluekohtainen jakautuminen tai päinvastoin.

Ilman erityistä yritysostoja suorittavaa yritystä, yritysostot konsernissa suorittaa tilanteesta riippuen joko konsernin emoyhtiö (kuva 1, vaihtoehto 2.)tai jokin tytäryhtiöistä. (kuva 1, vaihtoehto 1.)

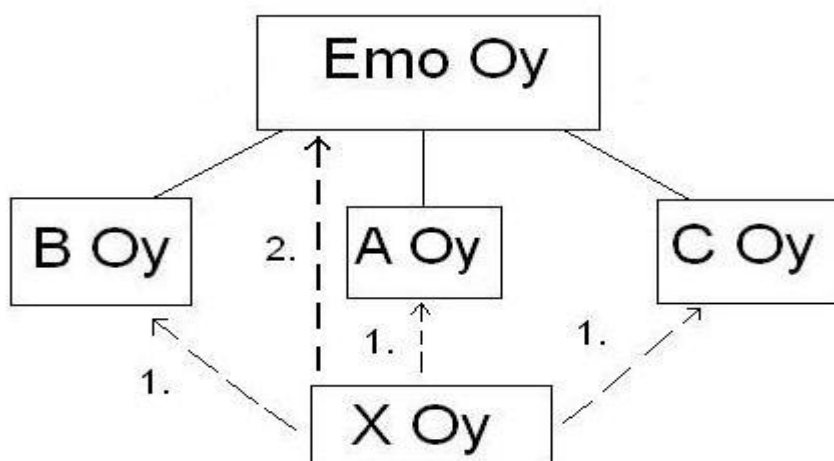
⁴⁰ ” Jos osakeyhtiöllä on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta toisessa kotimaisessa tai ulkomaisessa yhteisössä tai säätiössä, osakeyhtiö on emoyhtiö ja määräysvallassa oleva on tytäryhteisö. Emoyhtiö tytäryhteisöineen muodostaa konsernin.

Osakeyhtiöllä on määräysvalta toisessa yhteisössä tai säätiössä myös silloin, kun osakeyhtiöllä yhdessä yhden tai useamman tytäryhteisönsä kanssa taikka tytäryhteisöllä yksin tai yhdessä muiden tytäryhteisöjen kanssa on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta siinä.”

KPL 1:5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta pääsääntöisesti muodostuu, kun omistusosuus kohteessa on yli 50 %.

⁴¹ Ks. Tuominen – Linnakangas 1995, s. 289.

⁴² Tästä hyvänä liike-elämän esimerkkinä toimii Neste Oil Oyj:n konsernirakenne. <http://www.nesteoil.fi/default.asp?path=35.52.62.3663> (1.4.2008)

Kuva 1

Konsernirakenteen perustuessa alueelliseen jakoon, konsernin tytäryhtiöt ovat toimintojensa kannalta mahdollisimman tarkkoja kopioita toisistansa eri alueiden tarpeiden ja vaikutusten puitteissa. Kaikki tytäryhtiöt sisältävät samat tai ainakin melko tarkalleen samat toiminnot. Tällaisessa tilanteessa tyypillinen yritysoston kohde on saman toimialan yritys. Ostamisen tarkoituksena on tällöin liiketoiminnan laajentaminen alueelle, missä konsernilla ei ole ennestään liiketoimintaa, kilpailun poistaminen tietyltä alueelta tai oman markkina-aseman vahvistaminen alueella, jossa konsernilla on ennestään toimintaa.

Uudelle alueelle laajentumisen ollessa kyseessä, toimii ostavana yrityksenä loogisesti emoyhtiö, jolloin uusi tytäryhtiö asettuu konsernin organisaatiossa samalle tasolle muiden alueiden tytäryhtiöiden kanssa. Konsernin ostaessa jo toimimaltaan alueelta yrityksen, yritysoston suorittaa loogisesti tällä alueella toimiva tytäryhtiö, johon ostettu yritys voidaan sulauttaa tai purkaa⁴³. Tässä tilanteessa, konsernirakenteen perustuessa puhtaasti alueellisuuteen, henkilöyhtiötä käyttämällä ei saavuteta mitään etua, koska ostettua yritystä ei tarvitse sulauttaa tai purkaa (eli myöskään henkilöyhtiölle vähennyskelpoista purkutappiota ei synny). Oletuksena on, että ostettu yritys sopii suoraan konsernin liike-

⁴³ Sulautumista ja purkautumista tarkastellaan tarkemmin luvussa 4. Eri sulautumistyypeistä tarkemmin, ks. Järvenoja 2003, s. 41–42.

toimintamalliin tai voidaan pienillä yrityksen sisäisillä muutoksilla saattaa liike-toimintamalliin sopivaksi.

Toimintokohtaisesti muodostetussa konsernirakenteessa tytäryhtiöt poikkeavat toisistaan. Konsernin liiketoiminnan kannalta tarpeelliset toiminnot on jaettu toimintokohtaisesti tytäryhtiöille ja nämä yhdessä muodostavat toimivan liike-toimintakokonaisuuden. Yksi yritys saattaa hoitaa esimerkiksi tavaran sisäänos-tot, toinen tuotantotoiminnan, kolmas logistiikan, neljäs jälleenmyynnin jne. Täl-lainen konserni tai konsernin osa (konserni konsernin sisällä eli alakonserni) toimii tyypillisesti tietyllä rajatulla alueella ja omistussuhteet konsernin sisällä saattavat olla hyvinkin monimutkaiset.

Tämäntyyppisen konsernin yritysoston tyypillisenä tarkoituksena voi olla esi-merkiksi oman kapasiteetin kasvattaminen tai sitten oman markkina-aseman vahvistaminen alueella missä konsernilla on jo toimintaa. Ensin mainitussa ti-lanteessa ostokohteena on yhden toiminnon sisältävä yritys, esimerkiksi teh-das. Tällöin oston suorittaa tätä toimintaa vastaava tytäryhtiö, johon ostettu yh-tiö sulautetaan tai purkautuu. Jälkimmäisessä tilanteessa ostokohde voi olla useita toimintoja sisältävä yritys. Yrityksen oston suorittaa emoyhtiö ja ostetun yrityksen toiminnot siirretään tytäryhtiöille ja mahdolliset konsernin liiketoimin-nan ulkopuolelle jäävät osat jätetään ostettuun yhtiöön. Tämän jälkeen se voi-daan purkaa.

Tällaisessa tilanteessa henkilöyhtiön hyödyntämisellä voidaan saavuttaa jon-kinasteista hyötyä.⁴⁴ Tätä hyödyntämismahdollisuutta tarkastellaan seuraavas-sa luvussa.

⁴⁴ Mattila 2006, s. 21.

4.5 Yritysosto ja konsernin organisointi henkilöyhtiön avulla

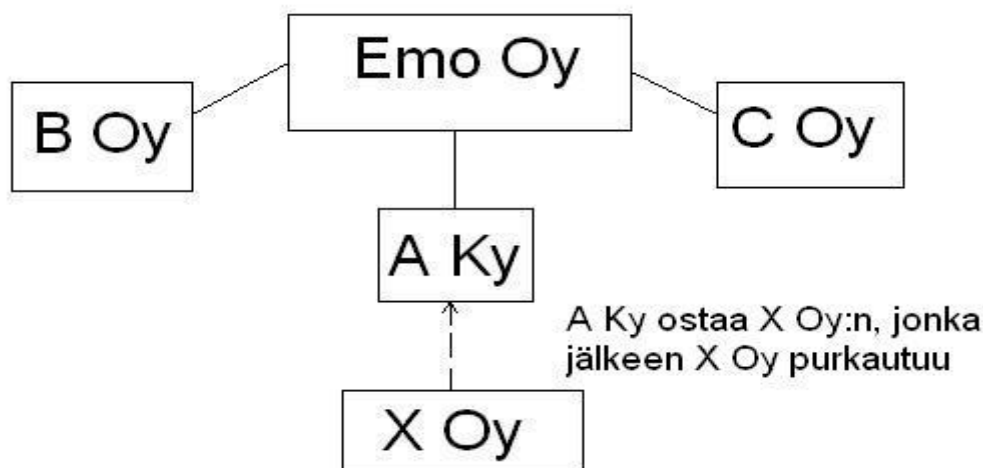
Henkilöyhtiön hyödyntäminen yritysostossa ja sitä seuraavassa konsernin organisoinnissa lisää omistusketjuun yhden lenkin. Esimerkki on muodostettu sellaiseksi, että henkilöyhtiötä voidaan hyödyntää tehokkaasti ja kuitenkin päästään samaan lopputulokseen kuin henkilöyhtiötä sisältämätön prosessi. Tilanne on seuraava: *”Emo Oy omistaa osakeyhtiöt B ja C sekä yrityskauppoja varten perustetun A Ky:n. Sen organisaatio on jaettu toimintopohjaisesti yrityksittäin. Emo Oy on ostamassa pienemmän kilpailijansa X Oy:n koko osakekantaa laajentaakseen omaa liiketoimintaansa. X Oy sisältää samoja toimintoja kuin B Oy ja C Oy ja tarkoituksena on oston jälkeen siirtää X Oy:n toiminnot niille. X Oy on pitkän toimintansa aikana kehittänyt itselleen huomattavan liikearvon.”*

Esimerkin konsernin rakenne on samanlainen kuin edellisen luvussa esitelty toimintopohjainen konsernirakenne lisättynä yrityskauppoja varten perustetulla henkilöyhtiö A Ky:llä. A Ky on loogisesti pelkästään emoyhtiön omistuksessa. Tällöin yrityskaupan jälkeen A Ky voidaan tarvittaessa helposti lakkauttaa. Näin voidaan toteuttaa melko yleistä periaatetta tulojen ja varojen keskittämisestä emoyhtiölle, ja siitä edelleen voitonjakona emoyhtiön ja samalla koko konsernin omistajille. Ostotilanne ja ostotarkoitus ovat muutenkin samat kuin edellisen luvun tyypillisessä tilanteessa.

X Oy:n vaatiman kauppahinnan sisältämä huomattava liikearvo tekee henkilöyhtiön hyödyntämisestä osana prosessia kannattavaksi, koska kauppahintaan sisältyvän, mutta taseessa näkymättömän, liikearvon seurauksena syntyy purkutappiota.

Ensimmäisessä vaiheessa A Ky suorittaa yrityskaupan ja tämän jälkeen hallitsee koko X Oy:n osakekantaa. Tämän jälkeen on tarkoituksena yhdistää X Oy:n toiminnot konsernin toimintoihin tytäryhtiöille B Oy ja C Oy vaiheessa kaksi. Tämä siirtoprosessi voidaan toteuttaa useallakin eri tavalla. Välittömän verosuunnittelullisen hyödyn saamiseksi kannattava tapa suorittaa siirto on ensiksi

purkaa X Oy. Tällöin A Ky voi vähentää purkutappiot omassa verotuksessaan. Tämä tietenkin edellyttää aikaisemminkin mainittuja voittoja, jotta tappio saadaan vähennettyä.⁴⁵ X Oy:n purkautuessa kaikki sen varat ja velat siirtyivät A Ky:lle. (Kuva 2)

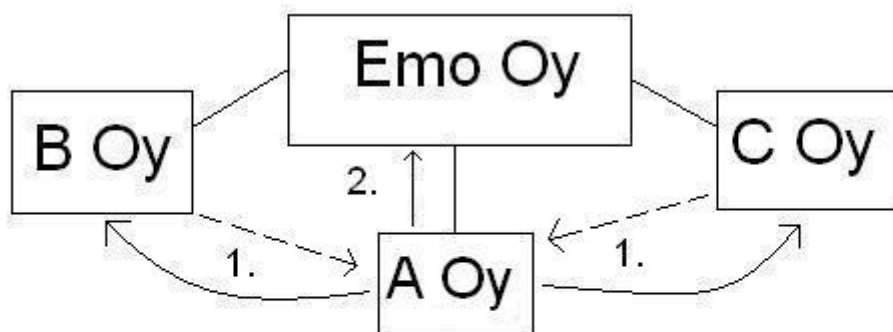
Kuva 2

Tämän jälkeen tarpeelliset toiminnot voidaan siirtää B Oy:lle ja C Oy:lle. Tämä vaihe voidaan suorittaa kahdella eri tavalla: liiketoimintasiirtona tai jakautumisena. Molemmat vaihtoehdot vaativat A Ky muuttamisen osakeyhtiöksi, koska kommandiittiyhtiö ei voi suorittaa liiketoimintasiirtoa eikä jakautumista.⁴⁶

Liiketoimintasiirrossa yhtiömuodonmuutoksen jälkeen suoritetaan tarvittavat siirrot A Oy:stä B Oy:lle ja C Oy:lle (seuraava sivu, kuva 3: vaihe 1). A Oy saa vastikkeen siirtämästään omaisuudesta B Oy:ltä ja C Oy:ltä.

⁴⁵ Halén 2004, s. 26.

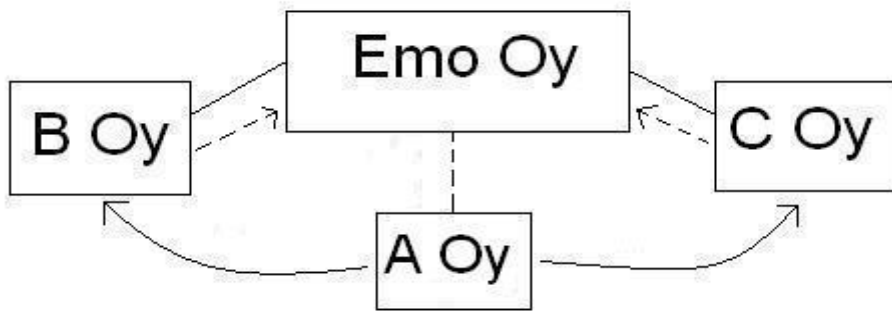
⁴⁶ Liiketoimintasiirtoa ja jakautumista käsitellään tarkemmin luvussa 4.

1. A Oy -> A Oy. Tämän jälkeen siirretään haluttu omaisuus liiketoimintasiirrolla B Oy:lle ja C Oy:lle.
2. A Oy sulautetaan Emo Oy:öön.

Kuva 3

Liiketoimintasiirtojen jälkeisen A Oy:n tulevaisuus riippuu sinne jääneestä omaisuudesta. Jos A Oy:öön jäänyt omaisuus katsotaan hyödylliseksi omana liiketoimintayksikkönään, A Oy säilytetään sellaisenaan. Muussa tapauksessa on järkevää sulauttaa A Oy emoyhtiöön konsernirakenteen yksinkertaistamiseksi ja omaisuuden (esimerkiksi mahdolliset jäljelle jääneet kiinteistöt, joista saadaan vuokratuloa) keskittämiseksi voiton jakavaan emoyhtiöön (kuva 3: vaihe 2). Jälkimmäinen vaihto on todennäköisempi, koska konsernissa tuskin halutaan ydinliiketoiminnan ulkopuolista liiketoimintaa, johon liittyvää A Oy:öön jäänyt omaisuus luultavasti on. Toinen vaihtoehto on kuvassa 4 käsitelty jakautuminen.

A Ky -> A Oy. Tämän jälkeen A Oy jakautuu niin, että sen kaikki varat ja velat siirtyvät B Oy:lle ja C Oy:lle

Kuva 4

Jakautumista käytettäessä A Oy jaetaan kokonaisuudessaan B Oy:lle ja C Oy:lle, jolloin itse A Oy purkautuu ilman selvitysmenettelyä ja lakkaa olemasta. Emo Oy saa omistamansa A Oy:n jakautuneesta omaisuudesta vastikkeet suoraan B Oy:ltä ja C Oy:ltä.

4.6 Henkilöyhtiön hyödyn pohdintaa

4.6.1 Taloudellinen hyöty

Henkilöyhtiön hyödyntäminen konsernin käyttöomaisuusosakekaupoissa osoitautui melko erikoistuneeksi ja kapea-alaiseksi toimenpiteeksi. Hyötyä on mahdollista saavuttaa esimerkiksi esitetyllä tavalla olosuhteiden ollessa suotuisat. Nämä olosuhteet karsivat sekä potentiaalisia hyödyntäjiä että hyödynnettäviä kuitenkin paljon. Toisaalta saavutettua hyötyä ei voi kiistää, hyödyn saavuttamien vain jää melko harvinaiseksi.

Hyöty on mitattavissa suoraan ostettavan yrityksen liikearvon ja sitä kautta syntyvän purkutappion avulla, joten on toisaalta helppo arvioida näiden poikkeuksellisten toimien kannattavuutta ja varmuutta. Tämäkään ei ole kuitenkaan täy-

sin ongelmatonta, sillä liikearvon monimuotoisuus vaikeuttaa sen vähennyskelpoisuuden ja vähennyskelttomuuden määrittelyä. Oikeuskäytännössä vähennyskelpoisuuden ja -kelttomuuden määrittelyssä on käytetty perusteena aineettoman oikeuden luovutus- ja hinnoittelumahdollisuutta. Vähennyskelpoiksi ja siis luovutettavaksi aineettomaksi omaisuudeksi on katsottu muun muassa kustannusoikeudet (KHO 1997 T 3057) ja asiakasliittymät (KHO 1999 T 4427). Vähennyskelttomaksi aineettomaksi omaisuudeksi on katsottu yhtiön liiketoiminnassaan luoma liikearvo, toiminimi ja asiakasrekisteri (KHO 1998 T 1179).⁴⁷ Tämä toimenpideketju ei sisällä siis oikeastaan minkäänlaista riskiä prosessin ennakoitavuuden ja ”läpinäkyvyyden” ansiosta. Pohdittavaksi jää sen sijaan toimenpideketjun kannattavuus suhteessa käytettyihin resursseihin, samoin kuin samoja periaatteita hyödyntävän käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksen verovapauden tavoittelussa.⁴⁸

4.6.2 Verotuksellinen hyväksyttävyyys

Tärkein pohdittava asia on kuitenkin toimenpiteiden verotuksellinen hyväksyttävyyys. Kaikki ketjussa esiintyvät toimenpiteet ovat kyllä yksittäisinä toimenpiteinä verolainsäädännön sääntelyn rajoissa hyväksytyjä, mutta toimenpiteiden kokonaisuuden ja lopullinen tavoitteen, eli verotuksellisen edun saavuttaminen, hyväksyttävyyys on vaikeampi todeta. On tärkeää, että toimenpideketjun ja muun muassa liiketoimintasiirtojen käyttämisen taustalla on liiketaloudellisia perusteita. Muuten tehtyjä järjestelyjä voidaan pitää veronkiertona.⁴⁹ Tehtyjä yritysjärjestelytoimenpiteitä arvioidaan EVL 52h §:n mukaisesti. Sen mukaan veronkiertotarkoituksen on oltava ilmeinen, yksinomaisen tai ainakin yksi pääasiallisista tarkoituksista.

Luvussa 3.4 selvitetty yritysostoprosessi on kokonaisuutena katsoen selkeästi verotuksellisesti hyväksyttävä, koska siinä ei tehdä yhtään ylimääräistä toimen-

⁴⁷ Halén 2004, s. 38.

⁴⁸ Näin myös, Heinänen 2005, s. 33.

⁴⁹ HE 92/2004.

pidettä ja kaikki vaiheet ovat lopputuloksen kannalta välttämättömiä. Luvun 3.5 henkilöyhtiön sisältävä esimerkki ei ole ollenkaan yhtä helposti pääteltävissä. Tähän yritysoston toimenpideketjuun on lisätty periaatteessa ylimääräinen osa, välivaihe. Kuten lukujen 3.4 ja 3.5 esimerkkejä vertaillen voi huomata, tämä on ainoa ero toimenpideketjujen välillä. Aiheuttaako tämä yksi lisäys sitten yritysostoprosessin muuttumisen verotuksellisesti hyväksyttävästä verosuunnittelusta veronkierroksi? Tämänkaltaisen järjestelyn harvinaisuudesta ja suhteellisen uudesta lakimuutoksesta johtuen, asiasta ei ole olemassa oikeuskäytäntöä. Tapausten taustat ja yksilölliset konsernirakenteet voivat olla niin moninaisia, että tapauksia tuskin voidaan ratkaista saman kaavan mukaan.⁵⁰ Toisin sanoen, osa tapauksista voidaan hyvinkin katsoa veronkierroksi toimenpiteiden, lähinnä henkilöyhtiön perustamisen ollessa, selkeästi keinotekoisia ja vain tätä tapausta varten tehtyjä.

Hallituksen esityksessä (HE 92/2004) esiintyy monin kohdin viittauksia mahdollisuuteen soveltaa tarpeen mukaan VML 28 §:ää. Kukkonen onkin sitä mieltä, että tämän yleisen veronkiertosäännöksen merkitys tulee jatkossa korostumaan luovutusvoittosäännösten tulkinnassa luovutusvoiton ja -tappion verokohdelun vastaavuuteen liittyvien rakenteellisten seikkojen vuoksi. Lisäksi Kukkonen ennustaa pienten yritysten konsernirakenteiden verotuksen synnyttävän vaikeasti ennakoitavia veroriskejä.⁵¹

4.7 Vaihtoehtoja henkilöyhtiön hyödyntämiselle

4.7.1 Yritysjärjestelyt vaihtoehtona yritysostoissa

Yritysjärjestelyiksi käsitetään suppeassa mielessä direktiivipohjaisia EVL 52-52h §:ssä mainittuja järjestelyjä. Näistä käsitellään tässä yhteydessä sulautuminen (EVL 52a-b § sekä TVL 28 §), jakautuminen (EVL 52c § ja TVL 28 §) ja

⁵⁰ Mattila 2005, s. 21.

⁵¹ Kukkonen 2007, s. 22.

liiketoimintasiirto (EVL 52d §).⁵² Näiden lisäksi mukana on laajemmassa mielessä myös yritysjärjestelyksi katsottu purkautuminen (EVL 51d § ja TVL 27 §).⁵³

Yritysjärjestelyjä voidaan käyttää suoran yritysoston (jollainen henkilöyhtiön avulla suoritettu kauppa myös on) sijasta tekemällä yritysjärjestelytoimenpiteitä yli konsernirajan. Tätä voidaan kutsua fuusioksi. Tämä eroaa suorasta yrityskaupasta ja samalla tietenkin henkilöyhtiön sisältävästä esimerkistä ja sen vaatimista järjestelyistä siten, että konsernin omistuspohja muuttuu. Yrityskaupalla voidaan ostoa suorittaa rahamääräisenä tai muulla omaisuudella, kun taas fuusiolla tehtävässä yrityskaupassa ostettavan yrityksen omistajat saavat kaupassa useimmiten ostavan konsernin osakkeita. Tätä asiaa käsitellään tarkemmin yksittäisten yritysjärjestelytoimenpiteiden käsittelyn yhteydessä. Yritysjärjestelyt ovat luonnollisesti mukana suorissa yrityskaupoissa uuden ostetun liiketoiminnan uudelleenjärjestelyissä. Fuusiot eroavat siis toimenpiteitä ajatellen suorista yrityskaupoista vain siinä, että suorissa yrityskaupoissa uusi liiketoiminta on jo konsernin omistuksessa uudelleenjärjestelyjen alkaessa.

Purkautumista ei voida luonnollisesti käyttää suoran yrityskaupan korvikkeena, koska siinä purkautuva yrityksen varat ja velat siirtyvät purkautuvan yhtiön omistajan välittömään omistukseen eli varsinaista omistajanvaihdosta ei tapahdu. Purkautumista käsitellään tässä sen vuoksi, että se on sulautumisen kanssa hyvin samanlainen toimenpide ja näin voidaan suorittaa hyvää vertailua ottaen huomioon, että purkautumista käytetään luvun 3.6 henkilöyhtiön sisältävässä esimerkissä ja se toimii pohjana henkilöyhtiön hyödyntämismahdollisuuksille. Samoin jakautumista ja liiketoimintasiirtoa käsitellään tässä huomioiden niiden rooli esimerkissä ja yleisesti yritysjärjestelyissä.

⁵² Immonen 2006, s. 18.

⁵³ Esimerkiksi Immonen 2006, s. 18.

4.7.2 Sulautuminen

Sulautuminen on prosessi, jossa kaksi tai useampia yhtiöitä yhdistyy ilman selvitysmenettelyä yhdistämällä juridisesti varansa ja velkansa. Sulautuva yhtiö lakkaa olemasta sulautumisen täytäntöönpanohetkellä.⁵⁴ Sulautuminen perustuu tasejatkuvuuteen, ja sen yhteydessä tapahtuu yleisseuraanto.⁵⁵ Sulautuva yhtiön ei siis katsota purkautuvan verotuksessa. Sulautumisessa sulautuvan yrityksen osakkaat (eli omistajat) saavat vastikkeena (fuusiovastikkeena) vastaanottavan osakkeita, rahaa ja/tai muuta omaisuutta.

Sulautumisia on kolme päätyyppiä: absorptiosulautumisessa vastaanottavaan yhtiöön sulautuu yksi tai useampi sulautuva yhtiö, kun taas kombinaatiosulautumisessa vähintään kaksi sulautuvaa yhtiötä sulautuvat yhdessä perustamaansa vastaanottavaan yhtiöön. Kolmas vaihtoehto on kolmikantasulautuminen, jossa vastaanottava yhtiö ei anna sulautumisvastiketta vaan sen hoitaa kolmas osapuoli (OYL 16:2 §). Näistä absorptiosulautuminen ja kolmikantasulautuminen sopivat käytettäväksi yrityskauppatoimenpiteenä parhaiten, koska niissä ostettava ulkopuolinen yritys sulautuu jo konsernissa olemassa olevaan yhtiöön (sivun 17 kuvassa 1 esitetyn yritysoston kaltaisesti). Absorptiosulautumisesta on olemassa variaatio nimeltä tytäryhtiöfuusio, joka on absorptiosulautumista yksinkertaisempaa ja joustavampana normaalia absorptiosulautumista suositumpi.⁵⁶

Tytäryhtiösulautumisessa vastaanottava yhtiö omistaa sulautuvan yhtiön koko osakekannan. Tämän vuoksi sitä ei voida soveltaa suoran yrityskaupan sijasta. Lähtökohtaisesti verolainsäädäntöä (EVL 52a §) sovelletaan vain absorptio- ja kombinaatiosulautumisiin. Tämän vuoksi kolmikantasulautumisenkaan ei sovi tässä yhteydessä korvaamaan suoraa yrityskauppaa.

⁵⁴ Järvenoja 2003, s. 41.

⁵⁵ Koski – af Schultén 2000, s. 443, ja Immonen 2002, s. 647.

⁵⁶ Immonen 2006, s. 122.

Verolainsäädännön mukaan verotuksellisesti hyväksyttävässä sulautumisessa sulautumisvastike (kauppahinta) on suoritettava vastaanottavan yhtiön liikkeelle laskemilla uusilla osakkeilla. Maksimissaan 10 % kauppahinnasta voidaan suorittaa rahana. Kuten aiemmin mainittiin, verrattuna suoraan yrityskauppaan sulautumisen muuttaa konsernin omistuspohjaa ainakin vastaanottavan yhtiön osalta. Riippuen tilanteesta, tällä voi olla suuriakin vaikutuksia konsernin toimintaan. Esimerkiksi, jos ostettava yrityksen tase, eli kauppahintaan vaikuttava tekijä, on suuri suhteessa konsernin taseeseen, omistusmuutos on huomattava. Tämä korostuu varsinkin tilanteessa, jossa konsernin emoyhtiö toimii sulautumisprosessissa vastaanottavana yhtiönä.

Muita verotuksellisesti huomionarvoisia ja tärkeitä seikkoja on useita. Sulautuvan yhtiön osakkaan verotuksessa osakkeiden vaihtumista vastaanottavan yhtiön osakkeisiin ei pidetä luovutuksena eikä niistä siis tarvitse maksaa varainsiirtoveroa (VSVL 15.4 §).⁵⁷ Hankintamenot säilyvät entisellään ja sulautuminen ei merkitse myöskään omistusaikojen katkeamista. Omistusojoista ja yritysmuodon muutoksista on olemassa mielenkiintoinen ratkaisu KVL 50/2005⁵⁸. Rahavastikkeen osalta kysymyksessä on kuitenkin luovutus ja sitä verotetaan sen mukaisesti. Sulautumisen yhteydessä mahdollisesti syntyvä fuusiovoitto ei ole veronalaista tuloa eikä tappio vähennyskelpoinen erä verotuksessa.

4.7.3 Purkautuminen

Ennen vuoden 2005 yritys- ja pääomaverolainsäädännön muutosta ja sen myötä 19.5.2004 voimaantullutta uutta käyttöomaisuusosakkeiden luovutusta koskevaa lainsäädäntöä sulautumiset pyrittiin korvaamaan mahdollisuuksien mu-

⁵⁷ Sulautuvan yhtiön osakkaan verottamisesta lisää, Järvenoja 2003, s. 59–60. Sulautumisen varainsiirtoverotuksesta lisää, Järvenoja 2003, s. 68.

⁵⁸ ” A Oy, B Oy ja C Oy aikoivat sulautua D Oy:öön. Sulautuvista yhtiöstä B Oy ja C Oy oli muutettu kommandiittiyhtiöistä osakeyhtiöiksi ennen sulautumisia. Jos osakeyhtiömuotoiset osakkaat luovuttivat sulautumisvastikkeena saamiaan vastaanottavan D Oy:n osakkeita, EVL 6b §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu yhden vuoden omistusaika laskettiin siitä hetkestä alkaen, jolloin sulautuvan yhtiön osakkeet oli hankittu. Jos sulautuva yhtiö oli muutettu kommandiittiyhtiöstä osakeyhtiöksi tuloverolain 24 §:ssä säädetyllä tavalla, omistusaika laskettiin kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden hankinnasta.”

kaan ostetun yrityksen purkamisella. Tämä johtui yksinkertaisesti siitä syystä, että lopulliset liiketaloudelliset vaikutukset olivat yhteneväiset, mutta purkutappiot olivat vähennyskelpoisia fuusiotappioiden ollessa vähennyskelvottomia. Lakimuutoksen myötä tämä hyöty rajoittui henkilöyhtiön hyödyntämiseen ja tiettyihin erikoistilanteisiin purkautumistilanteissa, kuten tässä tutkielmassa on aiemmin todettu.

Lähtökohtana purkautumisen verotuksessa on ajatus, että purkautuva yritys luovuttaa purkautumisen yhteydessä varansa käyvin arvoin. Osakkaan verotuksessa purkautuminen katsotaan osakeluovutusta vastaavaksi toimenpiteeksi. Osakkeet vaihtuvat rahan sijasta yrityksestä saatavaan jako-osuuteen. Uudessa EVL 51d §:ssä todetaankin, että purkautuvan yhtiön osakkeiden hankintameno ei ole vähennyskelpoinen meno eikä purkautuvasta yhtiöstä saatu jakoosa ole veronalaista tuloa, jos osakkeet olisi voitu luovuttaa verovapaasti. Purkuvoitot voivat siis olla verovapaita. Todellisuudessa purkuvoitot ovat paljon harvinaisempia kuin purkutappiot.

Uudesta lainsäädännöstä huolimatta purkautuminen voi muutamissa erikoistapauksissa silti olla edullisempaa kuin sulautuminen:⁵⁹

- 1) tässä tutkielmassa todettu henkilöyhtiön hyödyntäminen
- 2) purussa omaisuuserien hankintamenot vastaavat olennaisesti osin niiden käypiä arvoja
- 3) puretaan yhtiö, jonka osakkeet on omistettu yli vuoden ja yhteisö on omistanut purkautuvasta yhtiöstä alle 10 %
- 4) puretaan henkilöyhtiö ja vastaavia luovutusvoittoja, joista purku tappio voidaan vähentää, on tiedossa seuraavan viiden vuoden aikana
- 5) kyseessä ei ole käyttöomaisuusosakkeet

⁵⁹ Matikkala 2004, s. 35.

4.7.4 Jakautuminen

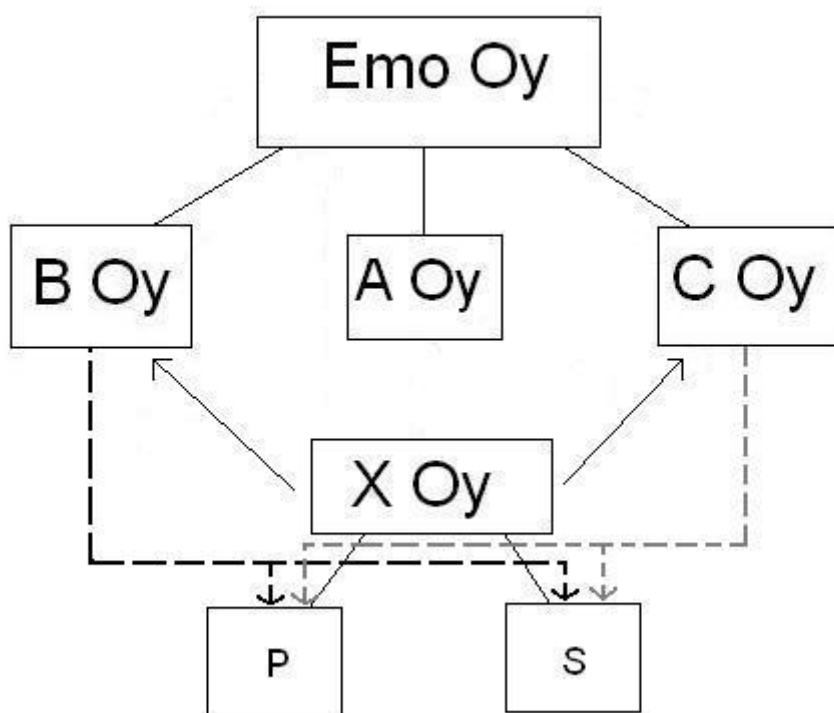
Jakautumisen toteuttamista säädellään OYL 17:2 §:ssä sekä verotuksellisesti EVL 52c §:ssä. Jakautuminen voi tapahtua joko kokonaisjakautumisena tai osittaisjakautumisena. Kokonaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön kaikki varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle ja jakautuva yhtiö purkautuu. Osittaisjakautumisessa taas osa jakautuvan yhtiön varoista ja veloista siirtyy yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle. Jakautumisessa vastaanottava yhtiö voi ennen prosessia perustettu jo toimiva yritys tai prosessia varten perustettava yhtiö. Jakautuvan yhtiön osakkaat saavat vastikkeena jakautumisosuuksien mukaisesti vastaanottavilta yhtiöiltä vastikkeet niille jaetusta tasearvosta. Osittaisjakautumisessa on tärkeää, että jakautuva osa muodostaa selkeän liiketoimintakokonaisuuden, jottei toimia (esimerkiksi pelkän varallisuuden siirtäminen yhtiöstä) katsota tehdyksi vain verotuksen välttämistarkoituksessa. Osittaisjakautumisesta on useita tuoreita keskusverolautakunnan ennakkoratkaisuja koskien osittaisjakautumista yhteydessä sijoitusvarallisuuteen (KVL 37/2007)⁶⁰, käyttöomaisuuteen (KVL 40/2007) ja kiinteistöihin (KVL 6/2008).

OYL sallii jakautumisessa tapahtuvat omistussuhteiden muutokset, mutta verolainsäädäntö vaatii omistussuhteiden säilymistä ennallaan. Sekä kokonais- että

⁶⁰ Tämä ennakkoratkaisu on hyvin mielenkiintoinen erittäin tiukan äänestystuloksen ja puhdasta varallisuuden siirtoa koskevan aiheen takia. Ratkaisu: ”Yhtiöjärjestyksen mukaan A Oy:n toimialana oli puutarha-alan liiketoiminta sekä arvopaperikauppa ja muu sijoitustoiminta. A Oy aikoi tehdä osakeyhtiölain 17 luvun 2 §:n mukaisen osittaisjakautumisen siten, että A Oy:öön jäisi yhtiön varsinainen liiketoiminta ja perustettavaan uuteen yhtiöön siirrettäisiin A Oy:n sijoitustoiminta. Siirrettävä kokonaisuus käsitti pelkästään noin 2 miljoonan euron arvoisen sijoitusvarallisuuden, joka koostui lähinnä pankkitalletuksista ja rahasto-osuuksista. Sijoitusvarallisuuden osuus oli noin 34 prosenttia yhtiön nettovarallisuudesta.

Kun otettiin huomioon se, että yhtiöjärjestyksessä mainittu sijoitustoiminta erosi luonteeltaan yhtiön varsinaisesta liiketoiminnasta, siirrettävä sijoitusvarallisuus oli laaja ja muodosti huomattavan osan yhtiön taseesta sekä se, että yhtiön sijoitussalkun sisällä oli tapahtunut vaihtoa rahastosijoitusten kesken, siirrettävän kokonaisuuden katsottiin muodostavan elinkeinoverolain 52 c §:n 2 momentissa tarkoitetun liiketoimintakokonaisuuden. Jakautumiseen sovellettiin mainitun lain osittaisjakautumista koskevia säännöksiä. Ennakkoratkaisu vuosille 2007 ja 2008. Äänestys 5–4.”

osittaisjakautuminen soveltuu hyvin käytettäväksi suoran yrityskaupan sijasta. Osittaisjakautumisella voidaan suorittaa yritysostoon verrattava liiketoiminnan osto, jos halutaankin toisesta yrityksestä ostaa vain tietty liiketoiminta tai sen osa. Luonnollisesti myös jakautumisiin liittyy sama omistuspohjan muuttuminen kuin sulautumisessa. Jakautuminen on hyödyllinen luvun 3.6 esimerkin kaltaisessa tilanteessa, jossa ostettavasta yrityksestä löytyy kaksi liiketoimintakokonaisuutta, jotka konsernissa jaetaan eri yrityksille. Näin ostettava yritys X Oy voi jakautua suoraan B Oy:lle ja C Oy:lle näiden antaessa X Oy:n osakkaille, P:lle ja S:lle, vastikkeena omia uusia liikkeelle laskemiaan osakkeita jakautuvan varallisuuden ja velkojen suhteessa. Tämän jälkeen X Oy purkautuu (kuva 5).

Kuva 5

Jakautuminen on sulautumisen tavoin yleisseuraanto ja jakautumista voidaan itse asiassa pitää sulautumisen käänteisilmiönä. Jakautumisvastike pitää olla, kuten sulautumisvastikekin, kunkin vastaanottavan yhtiön osuuksien mukaisesti vastaanottavien yhtiöiden liikkeelle laskemia uusia osakkeita. Vastikkeesta saa

olla rahaa enintään 10 % vastikeosakkeiden nimellisarvosta. Jakautumisessa ja sulautumisen samankaltaisuudesta huolimatta jakautumisessa on kuitenkin joitain eroavaisuuksia sulautumiseen.⁶¹ Vain jakautumista koskeva säännös (EVL 52c §:n 3 mom.) käsittelee varausten siirtymistä. Sen mukaan tiettyyn toimintaan kohdistettavissa olevat varaukset siirtyvät sille yhtiölle, joka jatkaa tätä toimintaa. Tällainen varaus on esimerkiksi takuuvaraus.

4.7.5 Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirto on järjestely, jossa osakeyhtiö siirtää yhden tai useamman liiketoimintakokonaisuuden toimintaa jatkavalle osakeyhtiölle ja saa vastikkeena vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Vastaanottava osakeyhtiö on joko tätä varten perustettu osakeyhtiö tai jo toimiva yhtiö.⁶² Tässä yhteydessä ei siis vastikkeena voida käyttää rahaa. Siirrettävästä liiketoimintakokonaisuudesta on siirrettävä kaikki siihen liittyvät varat, varoihin kohdistuvat velat ja siirryvään toimintaan kohdistuvat varaukset. Liiketoimintasiirto on muista yritysjärjestelyistä poiketen puhtaasti vero-oikeudellinen käsite. Liiketoimintasiirrosta ei ole erityissäännöksiä OYL:ssa. Yhtiöoikeudellisesti liiketoimintasiirrosta on kyse nettoapporttimenettelystä, joka on säännelty OYL 2:6 §:ssä.⁶³

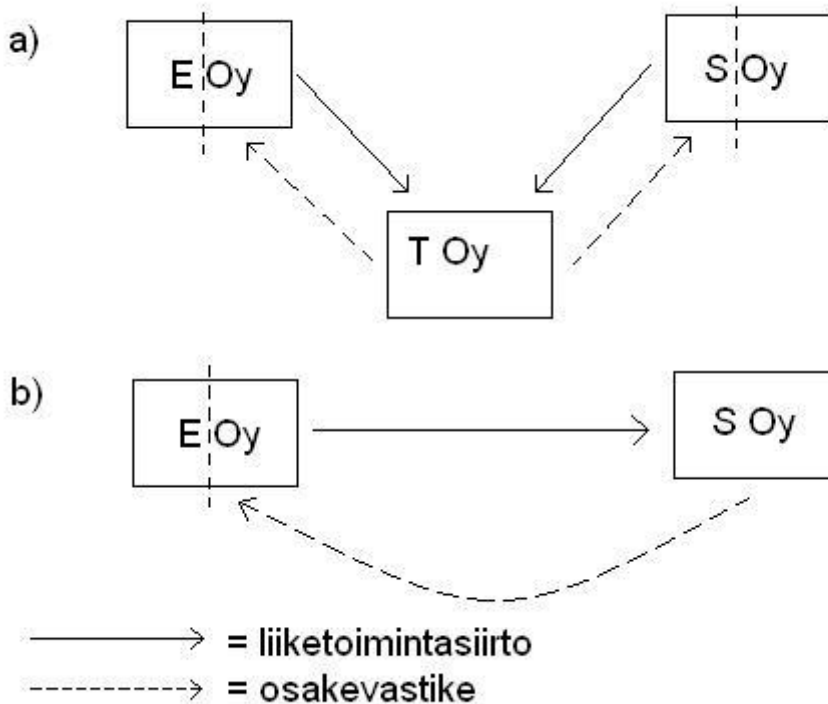
Liiketoimintasiirto soveltuu käytettäväksi suoran yritysoston sijasta, joskin sitä käytetään lähinnä konsernin sisäisissä rakennemuutoksissa perustettaessa uutta tytäryhtiötä tai valmisteltaessa jotain liiketoimintakokonaisuutta myyntiin yhtiöittämillä se. Yksi konsernirajat ylittävä liiketoimintasiirron hyödyntämismuoto on suorittaa kilpailevan organisaation kanssa ns. yhteistoimintaliiketoimintasiirto. Tässä joint venture -tyyppisessä järjestelyssä tavoitteena on toimialarationalisointi. Tarkoituksena on, että kilpailevat yhtiöt luovat yhteisesti omistetun yhtiön siirtämällä tietyt liiketoimintakokonaisuudet tähän uuteen yhtiöön. Myöhemmin tästä järjestelystä voidaan luopua tai ostaa kilpailijan toiminta, jol-

⁶¹ HE 177/1995, 2.3. Jakautuminen.

⁶² Immonen 2006, s. 277.

⁶³ Järvenoja 2003, s. 105.

loin tavallaan on tehty yritysosto mutkan kautta.⁶⁴ Yhteistoimintaliiketoimintasiirto voidaan toteuttaa kahdella eri kuvassa 6 esitellyllä tavalla. Kuvassa olevat E Oy ja S Oy ovat kilpailevia organisaatioita.

Kuva 6⁶⁵

Yksi tärkeimmistä verotuksellisia edellytyksiä liiketoimintasiirrolle on siirron osapuolina olevien yhtiöiden elinkeinotoiminnan harjoittamispakko. Tämä koskee sekä siirtävää että vastaanottavaa yhtiötä. Tuloverolain mukaan verotettava yhteisö ei siis voi olla osallisena liiketoimintasiirrossa. Sen sijaan siirtävänä yhteisönä voi olla yleishyödyllinen yhteisö, yhdistys tai säätiö, kun se siirtää elinkeinotoimintansa tai osan siitä osakeyhtiöön. Tästä on olemassa julkaisemattomat ennakkoratkaisut KVL 25/1999, KVL 58/1999 ja KVL 59/1999.⁶⁶

⁶⁴ Järvenoja 2003, s. 104–105.

⁶⁵ Järvenoja 2003, s. 105.

⁶⁶ Järvenoja 2003, s. 105–106.

4.7.6 Vertailua henkilöyhtiön hyödyntämiseen

Edellä esitellyt yritysjärjestelyt purkautumista lukuun ottamatta eivät lopputulokseltaan poikkeakaan juurikaan henkilöyhtiön avulla suoritetusta suorasta yritysostosta. Suurimpana erona on juurikin taseessa näkymättömän liikearvon aiheuttama arvomenetys, kun ostohinta on suurempi kuin siirtyvän taseen käypä arvo.

Yritysjärjestelyiden etu suoriin yritysostoihin nähden on omistusaikojen säilyminen. Tämä vaikuttaa esimerkiksi luovutuksissa mahdollisesti käytettävään hankintameno-olettamaan. Tällä ei ole tietenkään merkitystä, jos ostetut yritykset tai osuudet yrityksistä katsotaan kuuluvaksi verottomien käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten piiriin. Toinen etu on se, että fuusioilla (eli yritysjärjestelyjä käyttämällä) yritys voi kasvaa ilman voittovaroja tai ilman, että joutuu ottamaan vierasta pääomaa. Tämän mahdollistaa fuusiossa vastikkeena annettavat omat uudet osakkeet, joka taas johtaa omistuspohjan laajenemiseen. Nykyisistä osakkeenomistajista ja heidän intresseistään riippuen se saattaa olla negatiivinen seikka.

Käytännön toteuttamisen ja konsernin organisoinnin kannalta fuusio on suoraviivaisuutensa ansiosta helpompi toteuttaa. Fuusioitumisella jää vähintään yksi järjestelyvaihe väliin mikä osaltaan vähentää toimien veronkierroksi katsomisen riskiä.

5 KONSERNITUKI JA MUUT VASTIKKEETTOMAT EDUT

5.1 Lainsäädäntö

5.1.1 Perusta vähennyskeltvottomudelle

Konsernitukia ja muita vastikkeettomia etuja koskevan sääntelyn sisältävä lainkohta löytyy EVL 16 § 7 kohdasta. Tämä kohta on lisätty lailla 30.7.2004/717 vuonna 2005 voimaan tulleen yritys- ja pääomaverolainsäädännön muutoksen yhteydessä. Se on kiinteästi sidoksissa EVL 6b §:ssä oleviin säännöksiin eräiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksista. 7 kohta koskee yksinomaan 6.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuja, muuta kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittavia yhteisöjä, jos ne omistavat yksin tai konsernisuhteessa olevien yritysten kanssa vähintään 10 prosenttia tytär- tai intressiyhtiöstä. Tavallisin tilanne onkin se, että emoyhtiö antaa tukea tytäryhtiölleen. Yleistä on myös se, että antaja ja saaja kuuluvat samaan konserniin, mutta niiden välillä ei ole suoraa omistusyhteyttä eli emoyhtiö antaa tukea esimerkiksi tytäryhtiönsä tytäryhtiölle⁶⁷.

Pääsääntöisesti EVL 16 §:n 7 kohdan säännöksen vähennyskeltvottoman menopohjan laajuus on vastaava kuin EVL 6b §:n. Ainoana erona on se, että EVL 6b §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella kiinteistöyhtiön osakkeen luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen. Konsernituen vähennyskelpoisuuteen ei vaikuta saajana olevan osakeyhtiön harjoittaman liiketoiminnan luonne. Tältä osin konsernituen vähennyskeltvottomuus on laajempi kuin EVL 6b §:n mukaisien luovutustappioiden vähennyskeltvottomuus.⁶⁸

⁶⁷ Valtti 2006, s. 26.

⁶⁸ Valtti 2006, s. 25.

Omistusosuutta määritettäessä ratkaisevaa on lähtökohtaisesti saamisen suorittamishetki tai konsernituen tai muun vastaavan kohdeyhtiön taloudellisen tilanteen parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritettujen menon anteeksiantohetki. Jos saman tilikauden aikana on ennen tai jälkeen edellä mainittujen hetkien tapahtunut omistusmuutoksia, joilla pyritään ilman liiketoiminnallista perustetta synnyttämään taloudellista etua, voidaan omistusosuutta tarkastella myös muun hetken perusteella.⁶⁹

EVL 16 §:n 7 kohdan tarkoituksena on estää tiettyjen osakkeiden hankintamenoon kuuluvien erien vähennyskelpoisuus verovapaan käyttöomaisuusosakeluovutuksen yhteydessä⁷⁰. Jos hankintamenoon kuuluva erä voitettiin vähentää vuosikuluna, osakkeita luovutettaessa verovapaa voitto kasvaa tai vähennyskelvoton tappio pienenee.

EVL 16 §:n 7 kohdassa säännellyissä erissä on kyse luovuttavien yhtiöiden luovutettavilta yhtiöiltä olevista muista saamisista kuin myyntisaamisten menetyksistä ja arvonalenemisista, luovutettavalle yhtiölle annetusta konsernituesta sekä muista vastaavista osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritetuista menoista. Toisin sanoen muun rahoitusomaisuuden kuin myyntisaamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset eivät kaikissa tapauksissa ole vähennyskelpoisia. On huomattava, että säännös ei edellytä saamisen olevan yhtiöltä, jonka osakkeet ovat verovapaasti luovutettavissa⁷¹. Säännös edellyttää, että velkojayhtiö on EVL 6.1 §:n 1 kohdan mukainen yhtiö ja velallisyhtiö on osakeyhtiö ja siitä omistetaan 10 prosenttia. EVL 16 §:n 7 kohdan vaikutukset on todettu selkeästi korkeimman Hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2005 T 2916⁷².

⁶⁹ Myrsky – Linnakangas 2006, s. 168–169.

⁷⁰ Andersson – Ikkala 2005, s. 305.

⁷¹ Myrsky – Linnakangas 2006, s. 148.

⁷² ”X Oy aikoi luovuttaa kaikki täysin omistamansa tytäryhtiön osakkeet sekä tältä tytäryhtiöltä olevan saamisensa yhdellä luovutustoimella samalle X-konsernin ulkopuoliselle luovutuksen-saajalle. Kaupparin mukaan lainasaaminen siirrettiin saamisen nimellisarvoa merkittävästi alemmalla hinnalla. Osakkeiden luovutustoimessa oli kysymys käyttöomaisuusosakkeista, jotka voitiin luovuttaa verovapaasti, minkä vuoksi osakkeiden luovutuksesta syntyvä luovutustappio ei

Konsernituet, saamisten menetykset ja arvonalenemiset (lukuun ottamatta myyntisaamiset) ja muut vastaavat osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritettut menot ovat itse asiassa pääomansijoituksen luontaisia. Lainsäätäjän haluamaan tulokseen olisi periaatteessa voitu päästä EVL 14.1 §:n säännöstä muuttamalla, mutta 7 kohdan lisääminen EVL 13 §:ään oli joka tapauksessa tarpeellinen sen vuoksi, että oikeuskäytännössä oli hyväksytty vuosikuluna vähennyskelpoisiksi eräitä 7 kohdassa tarkoitettuja eräitä. Tämä epäselvä käytäntö ei ollut enää hyväksyttävä EVL 6b §:n sovellusalueelle kuuluvissa tapauksissa. Kyseisten erien käsittely kirjanpidossa on verotuksessa siis hyväksyttävää ja oikeastaan oikea kirjaustapa, sillä pääomansijoitus ei ole maksajalle vähennyskelpoinen vuosikuluna vaan se on aktivoitava osakkeiden hankintamenon osaksi ja näin ollen se ei ole saajalle veronalaista tuloa. Lain tarkoitus siis toteutuu, jos osakkeen hankintameno luovutuksen yhteydessä ei ole EVL 6b §:n 1 momentin nojalla vähennyskelpoinen.⁷³

Konserniyritysten on syytä ottaa etukäteen huomioon 7 kohdan säännös, jos ne haluavat välttyä kahdenkertaiselta verotukselta. Tällainen vaaratilanne voi syntyä, kun konserniyhtiö on kirjannut tukisuorituksen vuosikuluna (vähennyskelvoton), jonka muuttaminen aktiiviseksi voi olla epävarmaa. Tällaisessa tilanteessa tukisuorituksen vastaanottavassa yhtiössä saatu tukisuoritus on luonnollisesti kirjattava veronalaiseksi tuloksi. Sellainen konserniyhtiö⁷⁴, joka ei suoraan omista tukisuorituksen saavan yhtiön osakkeita, ei luultavasti voi aktivoida suoritustaan. Sen vuoksi konsernitukien suorittajan tulisi yleensä olla emoyhtiö.⁷⁵

ollut X Oy:n verotuksessa vähennyskelpoinen meno. Konserniyhtiöltä olevan muun saamisen kuin myyntisaamisen menetys on EVL 16 §:n 7 kohdan säännöksen mukaan vähennyskelvoton. Kun osakkeiden ja lainasaamisen luovutus oli tapahtunut yhdellä luovutustoimella samojen luovuttaja- ja ostajatahojen välillä, luovutustoimen katsottiin muodostavan yhden kokonaisuuden, eikä X Oy voinut vähentää verotuksessaan luovutuksen yhteydessä syntyntä lainasaamisen menetystä.”

⁷³ Andersson – Ikkala 2005, s. 305–306.

⁷⁴ Konserniyhtiön määritelmä on EVL 6b §:n 7 momentissa. Se osoittaa, mitkä yhtiöt ovat tuen saajayhtiölle niin läheisiä, ettei niiden antama tuki ole vähennyskelpoinen. EVL 16 §:n 7 kohdan vähennyskielto on konsernikohtainen, kun taas EVL 6b §:n säännöksiä sovelletaan yhteisökohtaisesti. Ks. Andersson – Ikkala 2005, s. 306.

⁷⁵ Andersson – Ikkala 2005, s. 306.

Konserniyhtiöiden omistusosuuden ollessa yhdessä alle 10 prosenttia kohdeyhtiön osakkeista, säännöstä ei sovelleta. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin käytännössä harvinaisia⁷⁶. Tällöin konsernitukia ja muita vastikkeettomia etuja koskeva vanha lainsäädäntö soveltuu edelleen. Jos maksajan osakeosuus on 10 prosenttia pienempi, on selvästi luontevampaa lähteä liikkeelle siitä, että saamisen menetys tai arvonaleneminen on normaali liikekulu ja että muutkin 7 kohdassa mainitut erät ovat EVL 7 §:ssä tarkoitettuja luonnollisia vähennyksiä. Tätä lainsäätäjän valitsemaa linjaa on kritisoitu sekavaksi.⁷⁷

5.1.2 Konsernisuhteen erityiskysymykset

Konsernitukien ja muiden vastikkeettomien saantoihin liittyvät konserniyhtiöt määritellään EVL 6b §:n 7 momentissa. Tämä määrittely on uutta lainsäädäntöä, ja se eroaa osakeyhtiölain ja kirjanpitolain konsernin määritelmästä. EVL 6b §:n 7 momentin määritelmä perustuu kuitenkin osakeyhtiölakiin:⁷⁸

”Konserniyhtiöllä tarkoitetaan tässä pykälässä osakeyhtiölain (734/1978) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun konserniin kuuluvia yhtiöitä tai sellaisia yhtiöitä, joissa kaikissa yhdellä tai useammalla luonnollisella henkilöllä, oikeushenkilöllä tai näillä yhdessä on osakeyhtiölain 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettua määräysvaltaa vastaava määräysvalta.”

Mielenkiintoinen huomio kiinnittyy pykälän viittaukseen osakeyhtiölakiin. Viittaus kohdistuu vanhan osakeyhtiölain säännökseen. Uudessa osakeyhtiölaissa (624/2006) konsernin määritelmä on lain 8 luvun 12 §:ssä. Tämä pykälä viittaa

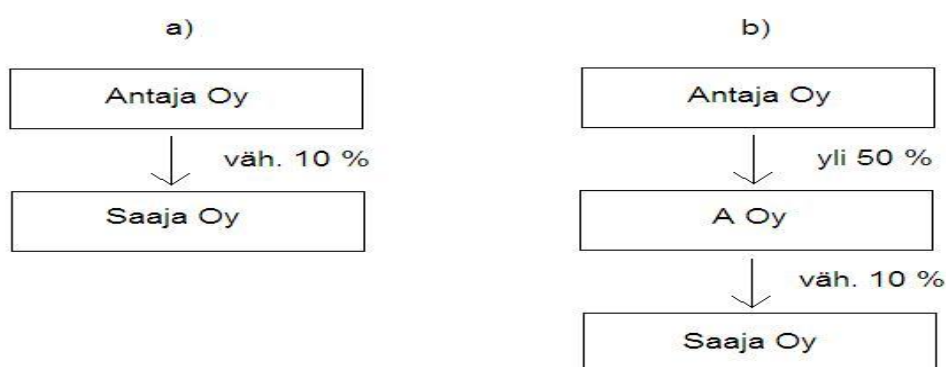
⁷⁶ Myrsky – Linnakangas 2006, s. 168.

⁷⁷ Alaviitteessään Andersson ja Ikkala moittivat Hallituksen esityksen (HE 92/2004) konsernitukiin liittyvän problematiikan riittämätöntä analysointia. Lausumien ”periaatteessa vähennyskeltottomuuden tulisi konsernituen osalta rajautua niin, että suoritukset, joita verotetaan saajan tulona, olisivat vähennettävissä” ja ”koska konsernituki ei usein ole saajan veronalaista tuloa ja se lisäksi saatetaan suorittaa ulkomaiselle yhtiölle, jolloin tuki ei tule verotetuksi Suomessa” viittaukset johdonmukaisuuteen ovat vaikeasti ymmärrettävissä. Ks. Andersson – Ikkala 2005, s. 306.

⁷⁸ Valtti 2006, s. 25.

suoraan kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä määriteltyyn määräysvaltaan. Vastaavasti vanhassa osakeyhtiölaissa 1 luvun 3 § sisälsi oman määritelmän määräysvalta. Pääosiltaan nämä määritelmät ovat kuitenkin identtiset. Omituista kuitenkin on se, että EVL 6b §:n 7 momenttia ei ole päivitetty vastaamaan ajantasais- ta lainsäädäntöä. Tiivistettynä kerrottakoon, että määräysvalta perustuu siihen, että emoyhtiö omistaa enemmän kuin puolet tytäryhtiön osakkeiden tuottamas- ta äänimäärästä.

Huomio on kiinnitettävä siihen seikkaan, että konsernituen antamisen määritte- lyissä on käytössä kaksi erisuuruista omistusosuutta. Toisaalta tarvitaan vain 10 %:n omistusosuus intressiyhtiöstä ja toisaalta puhutaan konserniyhtiöistä, joihin määritelmän perusteella tarvitaan yli 50 %:n omistusosuus. Nämä seikat eivät ole kuitenkaan toisensa poissulkevia, vaan toisiaan täydentäviä. Tätä on havainnollistettu kuvassa 7 (seuraava sivu). Intressiyhteysedellytyksen täytty- miseksi on saajayhtiön osakepääomasta omistettava vähintään 10 %, ei esi- merkiksi 50 %, eli saajan ja antajan ei tarvitse kuulua samaan konserniin (a)⁷⁹. Termi konsernituki onkin tässä mielessä hieman harhaanjohtava. Niissä tapa- uksissa, joissa tukea antava yhtiö ei itse suoraan omista vähintään 10 % saa- jayhtiön osakepääomasta, voi yhtiö kuitenkin antaa konsernitukea, jos toinen EVL 6b §:n 7 momentin perusteella samaan konserniin kuuluva yhtiön omistus saajayhtiössä täyttää EVL 16 §:n 7 kohdan vaatimukset (b)⁸⁰.

Kuva 7⁸¹

⁷⁹ Valtti 2006, s. 26.

⁸⁰ Valtti 2006, s. 26.

⁸¹ Valtti 2006, s. 25–26.

5.2 Verosuunnittelu

Henkilöyhtiön verosuunnittelumahdollisuudet konsernitukia ja muita vastikkeettomia etuja varten perustuvat EVL 6b §:n perustuvien verovapaiden käyttöomaisuusosakeluovutuksien tapaan EVL 6§:n 1 momentin 1 kohdan määritelmän hyödyntämiseen. Tämän määritelmän mukaan EVL 16 §:n 7 kohdan säännös ei koske henkilöyhtiöitä. Olennaisimmat verosuunnittelun kohteena olevat erät ovat konsernituki ja sen kaltaiset vastikkeettomat pääomansijoitukset sekä saamisten menetykset. Huomioitavaa on myös se, että konsernituki on vähennyskelpoinen erä, jos tuen saajan juridinen muoto on muu kuin osakeyhtiö⁸².

5.2.1 Saamisten menetykset

Tyypillinen esimerkki saamisten menetyksistä on suomalaisen emoyhtiön tytäryhtiölleen antama rakennuslaina tai laina jälleenmyyntiverkoston rakentamiseksi. Lainansaajayhtiö voi olla kotimainen tai ulkomainen yhtiö. Jos lainansaajayhtiö eli tytäryhtiö ei pysty maksamaan lainaansa tai sen osaa takaisin, emoyhtiö eli lainanantajayhtiö toteaa tilanteen ja kirjaa lainasta syntyvän menetyksen tai arvonalentumisen kuluksi. EVL 16 § 7 kohdan mukaan tällainen kulukirjaus on siis vähennyskelpoton. Tässä tilanteessa syntyy aikaisemmin selvitetty kahdenkertaisen verotuksen vaara, sillä tytäryhtiön pitäisi kirjata saamansa akordi eli velan anteeksianto tuloksi. Tällöin menetys olisi siis lainanantajayhtiölle vähennyskelpoton ja lainansaajayhtiölle akordi olisi veronalaista tuloa. Sekä lainanantajayhtiön että lainansaajayhtiön ollessa osakeyhtiöitä tulisi molempien muuntaa saaminen lainanantajan kannalta ja velkahelpotus lainansaajan osalta pääomansijoituksesi eli tytäryhtiön osakkeiden hankintamenon lisäykseksi. Tämä kirjaustoimenpide on etenkin saajayhtiön kannalta vaikea. Näiden toimenpiteiden onnistuessa voidaan kahdenkertainen verotus välttää.⁸³

⁸² Valtti 2006, s. 25.

⁸³ Andersson – Linnakangas 2005, s. 307.

5.2.2 Saamisten menetykset ja henkilöyhtiö

Henkilöyhtiötä hyödyntämällä saadaan edellisessä alaluvussa käsiteltyyn tilanteeseen verosuunnittelullinen hyöty. Hyöty saadaan tilanteessa, jossa lainanantajayhtiö on henkilöyhtiö. Tällöin vältetään EVL 16 § 7 kohdan säännös ja saamisen menetys voidaan kirjata kuluksi ilman pelkoa sen vähennyskelvottomuudesta. Toisaalta tällöin lainansaajayhtiön täytyy kirjata tuloksi saamansa velan anteeksianto. Tämä vastakirjaus johtaa koko konsernin tasolla verotettavan tulosta ajatellen vastaavaan tilanteeseen kuin, jos molemmat osapuolet olisivat osakeyhtiöitä. Toisaalta molempien osapuolien ollessa osakeyhtiöitä, lainanantajayhtiön menetys menee hukkaan tytäryhtiön osakkeiden hankintamenon lisäyksenä, sillä EVL 6b §:n säännösten nojalla mahdollinen tuleva lainansaajayhtiön osakkeiden luovutusvoitto on verovapaa ja luovutustappio vastaavasti vähennyskelvoton. Henkilöyhtiötä hyödyntämällä ei siis saada välitöntä veroihin vaikuttavaa verosuunnittelullista hyötyä koko konsernin tasolla ajateltaessa, jos edellisessä alaluvussa mainitut meno- ja tulokirjausten muutokset pääomansijoituskirjauksiksi onnistuvat tai on mahdollista suorittaa. Tähän ja konsernitukeen liittyy erittäin mielenkiintoinen korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisu KHO 2006:29⁸⁴. Jos menetyksen tai akordin pääomansijoituksiksi kirjaukset eivät onnistu, verosuunnittelullinen etu tietenkin syntyy heti.

Henkilöyhtiötä käyttämällä saadaan välillisiä verosuunnittelullisia hyötyjä. Tarpeen vaatiessa emoyhtiö voi tervehdyttää tytäryhtiön tasetta ilman riskiä haitallisista veroseuraamuksista. Tietenkin haluttaessa velkojen anteeksiannolla voidaan pienentää emoyhtiönä toimivan henkilöyhtiön verotettavaa tuloa. Saamisten menetysten ja arvonalenemisien verotuksessa henkilöyhtiötä voisi hyödyn-

⁸⁴ ”Ruotsissa yleisesti verovelvollinen B AB aikoi suorittaa Suomessa yleisesti verovelvolliselle tytäryhtiölleen A Oyj:lle sen oman pääoman tilanteen parantamiseksi ja konsernin sisäisten korollisten velkojen maksamiseksi vastikkeettoman ja ehdottoman aktieägartillskott-nimisen erän. A Oyj:ssä taseessa kyseinen suoritus kirjattiin vapaaseen omaan pääomaan. Katsottiin, että aktieägartillskott-suoritus ei ollut A Oyj:lle veronalaista tuloa, vaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu yhteisön muuna pääomansijoituksena saama erä. Ennakkoratkaisu vuosille 2005 ja 2006.”

tää paremmin kuin osakeyhtiötä konserninsisäisenä riskirahoittajana niiden vähennyskelpoisena kuluna kirjaamismahdollisuuden vuoksi. Henkilöyhtiön kautta konserni voisi käynnistää kaikki korkean riskin yritysprojektit ja mahdolliset joint venture -projektit muiden yritysten kanssa.

5.2.3 Konsernituki

EVL 16 §:n 7 kohdassa on säädetty vähennyskeltottomiksi myös konsernituet ja muut vastaavat osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritettavat menot. Tämä tehtiin sen vuoksi, ettei osakkeiden hankintamenojen vähennyskeltottomuutta voi kiertää maksamalla konsernitukea pääomasijoituksen asemesta.⁸⁵

Ennen lainsäädännön muutosta konserniyhtiölle annettu rahoitus-, hinnoittelu- ja muu tuki on aikaisemmassa oikeuskäytännössä⁸⁶ katsottu tietyn edellytyksin vähennyskelpoiseksi menoksi. Yleisenä edellytyksenä vähennyskelpoisuudelle on ollut mm. se, että tuen saavalla yhtiöllä on tappiollisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi selkeä tuen tarve. Tällöin tukea ei luettu veronalaiseen tuloon. Usein tuki annettiin tilanteessa, jossa tuen vastaanottajan oma pääoma oli tappiollisen toiminnan vuoksi niin heikko, että selvitystilän uhka oli ilmeinen. Nämä tilanteet olisi usein voitu välttää riittävällä sijoitetulla pääomalla heti perustamisen tai hankinnan yhteydessä.⁸⁷

Anderssonin ja Ikkalan tulkinnan mukaan EVL 16 §:n 7 kohdan sanamuodon ”ilman vastasuoritusta suoritettavat menot” sulkee säännöksen ulkopuolelle tuen, joka emoyhtiölle tarkoittaa saamatta jäänyttä tuloa. Tällainen erä voi olla esimerkiksi koroton tai alikorkoinen laina.⁸⁸ Myös Ilkka Kajas toteaa artikkelissaan, että oikeuskirjallisuudessa on laajalti todettu, ettei uusi säännös koske korotto-

⁸⁵ Myrsky – Linnakangas 2006, s. 167.

⁸⁶ KHO 1985 II 530 ja KHO 1985 T 5701

⁸⁷ Myrsky – Linnakangas 2006, s. 167. Ks. myös Malmgrén 2005, s. 43 ss.

⁸⁸ Andersson – Ikkala 2005, s. 307.

mien lainojen antamista⁸⁹. Perusteena on säännöksen sijainti vähennyskelvottomien menoja koskevassa pykälässä. Tämä tulkinta on kuitenkin ilmeisesti ristiriidassa lainsäätäjän alkuperäisen tarkoituksen kanssa ja tämä seikka on laajalti todettu oikeuskirjallisuudessa. Näissä tilanteissa saamatta jääneisiin tuloihin voidaan kuitenkin soveltaa VML 31 §:ää.⁹⁰

Konsernituki on määritelmänä melko epämääräinen käsite. Konsernituki ei ole koskaan ollut kirjoitettuun lainsäädäntöön perustuvaa oikeutta, vaan sen pohjana on ollut pääosin 1980 luvulla syntynyt oikeuskäytäntö⁹¹. Konsernituki voidaan käsittää erilaisina saajayhtiölle kuuluvina menoina, jotka saajayhtiön omistava yhtiö on sen puolesta maksanut. Oikeuskäytännön perusteella konsernitueksi on katsottu muun muassa toisen konserniyhtiön tappion peittämiseksi suoritettu avustus (KHO 1970 II 539) ja markkinointi- ja käynnistystuki ulkomaiselle tytäryhtiölle (KVL 1993:370)⁹². Nyt muuttuneen lainsäädännön seurauksena nämä ovat muuttuneet vähennyskelvottomiksi. Hallituksen esityksessä (HE 92/2004) mainitaan esimerkkeinä vähennyskelvottomista konsernituesta lainan anteeksianto ja menetys sekä erilaisten kustannusten kattamiseksi suoritettut suorat tuet, kuten markkinointituki aloittelevalle tytäryhtiölle. Tuen muoto ei siis sinänsä vaikuta sen verotuskäsittelyyn, mutta säännös koskee vähennyksiä eikä saamatta jäänyttä tuloa, kuten edellä on todettu⁹³.

5.2.4 Konsernituki ja siirtohinnoittelu

Mielenkiintoisesti myös siirtohinnoittelu joutuu EVL 16 § 7 kohdan tarkastelun alaiseksi. Useissa suomalaisissa konserneissa onkin ollut kirjoittamattoman siirtohinnoittelupolitiikan mukaista, että taloudellisissa vaikeuksissa olevaa tytäryhtiötä on tarpeen vaatiessa tuettu taloudellisesti edullisen siirtohinnoittelun

⁸⁹ Kajas 2005, s. 37.

⁹⁰ Andersson – Ikkala 2005, s. 307.

⁹¹ Kajas 2005, s. 37.

⁹² Andersson – Ikkala 2005, s. 307–308.

⁹³ Andersson – Ikkala 2005, s. 308.

keinoin⁹⁴. Konsernitukea annetaan siis eräällä tavalla peiteltysti hinnoittelun muodossa eräänlaisena tulontasauksena. Konserniavustuslaki sallii avoimen tuloksentasauksen konsernissa, muuta laki ei lainkaan sääntele tilanteita, joissa toimitaan edellä mainitulla tavalla. Näissä tapauksissa verokohtelua joudutaan arvioimaan ensisijaisesti siis EVL:n pohjalta.⁹⁵

Aikaisemmin verottaja ei ole puuttunut kotimaisten yritysten välisten transaktioiden hinnoitteluun. Syynä tähän on luultavasti se seikka, että sitä ei ole pidetty kovinkaan olennaisena, maksaako kotimaisen yhtiöveron yhtiö A vai B⁹⁶. EVL 16 §:n 7 kohdan tultua voimaan on puututtava siirtohinnoittelussa konsernituen muodossa esiintyvään ali- ja ylihinnoitteluun. Näissä tilanteissa ilmeneviin hinnoittelupoikkeamiin voidaan puuttua verotusmenettelylain 28 §:n ja 31 §:n nojalla⁹⁷. Yritysten on siis pidettävä huolta siitä, että siirtohinnoittelussa käytetään käypiä arvoja.

Siirtohinnoittelussa vaarana voi olla jo se, että transaktiossa olevan erän nimi tukena saa suorituksen vähennyskelpoisuuden kyseenalaiseksi. Tällainen tilanne voi syntyä, kun emoyhtiö tai muu valmistustoimintaa harjoittava yhtiö avustaa myyntiyhtiötä markkinointikuluissa. Usein maksu suoritetaan markkinointituen nimikkeellä ja vaikka kyseinen tuki on markkinaehtoisesti määräytynyt, voi käsitteen tuki vuoksi syntyä epäilyjä.⁹⁸

Verohallituksen käsityksen mukaan verotusmenettelylain 28 § voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa konsernin sisäinen verovapaa osake-luovutus sisältää konsernitukea käyvän arvon ylittävän hinnan muodossa. Tällaiseen konsernituen antamiseen saattaa liittyä osakkeen edelleen luovuttaminen, jossa tavoitteena on tappion vähentäminen verotuksessa. Tällaisessa ta-

⁹⁴ Kajas 2005, s. 37.

⁹⁵ Tikka – Nykänen – Juusela 2007, luku 18. Konserniverotus > Konsernituki hinnoittelussa ja velan anteeksiannossa.

⁹⁶ Andersson – Ikkala, s. 308.

⁹⁷ Tikka – Nykänen – Juusela 2007, luku 14. Käyttöomaisuus: rakennukset, osakkeet, ym. > Luvun liitteet > Konsernituki ja saamisten arvonalennus (EVL 16 § 7 kohta)

⁹⁸ Kajas 2005, s. 37.

pauksessa on ehdottomasti tutkittava, onko toimenpiteeseen ryhtymisen tarkoituksena verosta vapautuminen.⁹⁹

5.2.5 Konsernituki ja henkilöyhtiö

Henkilöyhtiön hyödyntäminen konsernitukien verosuunnittelussa noudattaa pääosin samaa menettelyä kuin aikaisemmin saamisten menetyksien ja henkilöyhtiön verosuunnittelumahdollisuudet. Peruseriaatteena on se, että henkilöyhtiö voi antaa konsernitukia ja vähentää nämä verotuksessaan. Vastaavasti osakeyhtiön antamana nämä ovat vähennyskelvottomia EVL 16 § 7 kohdan perusteella. Henkilöyhtiölle vähennyskelpoisuus koskee kaikkia aiemmissa konsernitukia koskevissa alaluvuissa esiteltyjä konsernitukien muotoja.

⁹⁹ Tikka – Nykänen – Juusela 2007, luku 14. Käyttöomaisuus: rakennukset, osakkeet, ym. > Luvun liitteet > Konsernituki ja saamisten arvonalennus (EVL 16 § 7 kohta)

6 HENKILÖYHTIÖN YHTIÖOSUUKSIEN LUOVUTUS

6.1 Yleistä

Aikaisemmin tässä tutkielmassa henkilöyhtiötä on käsitelty lähinnä vain luovuttajana. Ajateltaessa henkilöyhtiötä konsernin verosuunnittelussa on myös huomioitava henkilöyhtiön rooli luovutettavan objektin roolissa eikä ainoastaan luovuttavana subjektina. Lisäksi tässä on huomioitava myös henkilöyhtiön suorittamien luovutusten luovutusvoittojen ja -tappioiden verotuksellinen käsittely, sillä henkilöyhtiön ollessa laskennallinen verosubjekti sen synnyttämä tulo katsotaan suoraan osakkaiden tuloksi.

Yhtiöosuuden luovutukseen liittyy edelleen ajankohtaisia verotuskysymyksiä. Tätä osoittaa myös se, että korkein hallinto-oikeus on antanut aivan viime vuosinakin aihetta koskevia julkaistuja ratkaisuja. Henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutukset muodostavatkin selkeästi oman osa-alueen luovutusvoittoverotuksessa. Poikkeavuus muista yritysmuodoista ja omaisuusesineistä johtuu yhtiöosuuden oikeudellisista ja taloudellisista erityispiirteistä varallisuusarvoisena omaisuusesineenä sekä henkilöyhtiön ja sen yhtiömiehen väliseen suhteeseen liittyvistä erityispiirteistä.¹⁰⁰

Yhtiöosuuden omistava yhtiömies voi olla sekä luonnollinen että juridinen oikeushenkilö. Tässä tutkielmassa keskitytään pelkästään juridisen oikeushenkilön suorittamiin luovutuksiin ja erityisesti niihin, joissa luovutus verotetaan EVL:n mukaan. Tällaisessa tilanteessa yhtiöosuus kuuluu siis luovuttajan liikeomaisuuteen. Tietenkin voi olla tilanteita, jossa yhtiöosuus voitaisiin katsoa kuulu-

¹⁰⁰ Rabinä 2006, s. 101.

vaksi TVL-omaisuuteen. Tällaisessa tilanteessa sovellettaisiin TVL 45–50 §:ien luovutusvoittoverosäännöksiä.

Henkilöyhtiö voidaan myydä myös substanssikaupalla. Vaikka tarkoituksena on tässä keskittyä pääosin yhtiöosuuden luovutuksiin, on pieni katsaus substanssikauppoihin paikallaan.

6.2 Yhtiöosuuden luovutus vs. substanssikauppa

Henkilöyhtiö voidaan siis myydä kahdella tavalla: realisoimalla substanssiluovutuksin sen omaisuus ja/tai liiketoiminta tai luovuttamalla yhtiömiesosuudet. Yhtiön liikesubstanssin ja/tai liiketoiminnan luovutushinta käsitellään luonnollisesti sen elinkeinotulona. Mahdollisen substanssikaupalla suoritetun yritystoiminnasta luopumisen luonnollinen jatke on henkilöyhtiön purku. Yhtiöosuuden luovutuksessa yritystoiminnasta luopuminen tapahtuu tietysti kaupan yhteydessä.

Henkilöyhtiön liiketoiminnan kauppa voi olla ostajan näkökulmasta hyvä vaihtoehto hankittaessa yhtiön toimintaa, sillä ostaessaan yhtiön omaisuuden ja maksamalla siitä käyvän hinnan voi ostaja poistaa hankitun omaisuuden hankintamenon elinkeinotoiminnassaan täysimittaisina poistoina hankintamenon ollessa käyvän arvon mukainen. Tämä seikka pätee myös erikseen liikearvosta maksettuun kauppahintaan.¹⁰¹

Yhtiöosuuksia ostettaessa hankintamenot voidaan yleensä vähentää vasta yritystä luovutettaessa tai pysyvän arvonalentumisen perusteella. Toisaalta yhtiöosuuskaupassa yhtiölle vahvistetut tappiot säilyvät yhtiöllä, jos verovirasto myöntää poikkeusluvan niiden säilymiseen. Substanssikaupassa tämä ei ole mahdollista vaan vahvistetut tappiot menetetään. Näiden seikkojen lisäksi myyjän on substanssikaupassa huomioitava kauppahinnan verottaminen elinkeinotulona, jolloin verojen määrä voi ylittää pääomatulona verotettavan yhtiöosuu-

¹⁰¹ Kukkonen 2007, s. 231.

den luovutusvoiton veron. Mahdollisen purkamisen yhteydessä on huomioitava myös siihen liittyvät veroseuraamukset.¹⁰²

6.3 Yhtiöosuus

6.3.1 Yhtiöosuuden käsite

Henkilöyhtiötä luovutettaessa olennaiseksi asiaksi muodostuu yhtiöosuuden käsite ja sen määrittely. Yhtiöosuus on yhtiömiehen oikeus avoimessa yhtiössä tai kommandiittiyhtiössä. Tämä voidaan käsitteellisellä tasolla rinnastaa osakeyhtiön osakeomistukseen. Yhtiöosuus sisältää yhtiömiehen yhtiöön kohdistuvat oikeudet ja velvoitteet. Velvollisuuksista keskeisin on yhtiösopimuksen mukaisen yhtiöpanoksen sijoittaminen yhtiöön.¹⁰³

Avoimista ja kommandiittiyhtiöistä annettu laki (AKL) ei edellytä varsinaista yhtiöpanosta kuin kommandiittiyhtiön tapauksessa äänettömältä yhtiömieheltä. Käytännössä kuitenkin myös vastuunalaisilla yhtiömiehien on annettava yhtiöpanos. Vaadittava yhtiöpanos määritellään yhtiösopimuksessa, jonka perusteella henkilöyhtiö syntyy. Yleisesti yhtiöpanos on kuitenkin tietynsuuruinen rahamäärä, muu kirjanpitoon varallisuudeksi merkittävässä oleva omaisuus tai pelkätyöpanos.

Juridisen henkilön omistuksessa yhtiöpanoksessa on useimmiten kyse varallisuutena mitattavasta panoksesta. Juridisen oikeushenkilön ollessa omistajana, yhtiöpanoksen suorittaminen työpanoksena on mielenkiintoinen kysymys. Tällöin oikeushenkilön tulisi ”henkilökohtaisesti” osallistua työpanoksellaan toimintaan. Håkan Nialin mukaan yhtiömiehen normaalia yhtiön hallintoon osallistumista ei voida pitää yhtiöpanoksena.¹⁰⁴ Eli toisin sanoen esimerkiksi osakeyhtiön hallituksen tai muun osakeyhtiön nimissä toimivan henkilön johtamispanosta

¹⁰² Kukkonen 2007, s. 231.

¹⁰³ Rabinä 2006, s. 102.

¹⁰⁴ Nial 1992, s. 146.

ei voitaisi katsoa työpanokseksi. Mielenkiintoinen kysymys onkin, voidaanko yhtiöosuuden omistavan yhtiön palkkalistoilla olevan työntekijän työpanos katsoa yhtiön antamaksi yhtiöpanokseksi. Tällainen ratkaisu on kyllä melko kyseenalainen, sillä yhtiöpanoksena annettu työpanos pitäisi kuitenkin olla yhtiösopimuksen osapuolen henkilökohtainen panos.

6.3.2 Yhtiöosuuden hankintameno

Lähtökohtaisesti henkilöyhtiön yhtiöosuuden hankintameno määräytyy yhtiöosuudesta maksetun määrän eli hankintahinnan perusteella. Tämä pätee tietysti vain tilanteisiin, joissa yhtiöosuus on alun perin hankittu kaupalla. Hankintahinnaksi katsotaan myös luovuttavan velan vastattavaksi ottaminen eli tämä velan määrä katsotaan osaksi luovutushintaa.¹⁰⁵

Jos luovuttaja on ollut itse perustamassa yhtiötä, katsotaan hankintamenoksi luovuttajan yhtiöön sen perustamisvaiheessa tekemä sijoitus eli yhtiöpanos. Hankintamenon määrittämiseksi sijoituksen on oltava rahaa tai rahassa arvioitavissa olevaa omaisuutta, ei esimerkiksi työpanos.¹⁰⁶ Hankintamenoon luetaan hankintahinnan tai vastaavasti alkusijoituksen lisäksi myös yhtiöön tehdyt lisäsijoitukset ja yhtiöön jätetyt voitto-osuudet. Vastaavasti hankintamenosta vähennetään luovuttajan tekemät yksityisotot.

Verohallituksen ohjeessa ”Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa” on esimerkki hankintamenon laskemisesta¹⁰⁷:

- + osuuden hankintahinta
- + sijoitukset yhtiöön
- + voitto-osuudet
- yksityisotot

¹⁰⁵ Ervasti 2005, s. 197.

¹⁰⁶ Ervasti 2005, s. 198.

¹⁰⁷ Verohallitus 2004, s. 64.

+ myyntikulut
= hankintameno

Perttu Ervasti on tehnyt mielenkiintoisen havainnon verohallituksen esimerkistä: Jos yhtiö tekee sijoituksen yhtiöön ja yhtiö tekee tappiota, sijoitus on perusteltua lukea hankintameno. Jos yhtiö tekee voittoa ja seuraavana vuonna tappiota, voitto-osuus luetaan hankintameno. Jos vastaavasti yhtiö tekee tappiota ja seuraavana vuonna voittoa, ei ole selvää, tuleeko tämä voitto-osuus lukea hankintameno. Tämä tarkoittaisi sitä, että tappiot eivät pienennä hankintameno luettavien voitto-osuuksien määrää, muodostuupa tappio ennen tai jälkeen voiton. Toisaalta Ervasti toteaa, että yhtiöosuus tulisi ajatella kokonaisuutena, johon kuuluu useita taloudellisia osia, joista yksi on myös tappio-osuudet. Tämän vuoksi voitaisiin perustellusti ajatella niin, että tappio on aina otettava huomioon yhtiöosuuden hankintamenoissa.¹⁰⁸

Verohallituksen ohjeen mukaan sijoitukset, yksityisöt ja voitto-osuudet otetaan huomioon hankintamenoissa, mikäli osakkaan yksityisottojen summa on pienempi kuin sijoitusten ja voitto-osuuksien yhteissumma.¹⁰⁹ Epäselväksi jää, voisiko hankintameno olla koskaan pienempi kuin mitä hankintahintana on maksettu.¹¹⁰ Ervastin mielestä tilanteessa, jossa voitto-osuudet ovat kertyneet edellisen yhtiömiehen aikana ja uusi yhtiömies nostaa nämä yksityisottoina, voitaisiin perustellusti sanoa, että ainakin näiden yksityisottojen vaikutuksesta hankintameno voisi olla pienempi kuin mitä hankintahintana on maksettu. Ervasti toteaa kuitenkin, että hankintameno ei voine olla koskaan negatiivinen, vaan vähintään aina nolla.¹¹¹

Asiaan liittyen löytyy hyvin kantaa selvittävä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu¹¹². Tässä tapauksessa oli kyseessä tilanne, jossa yhtiö oli itse perustettu.

¹⁰⁸ Ervasti 2005, s. 198.

¹⁰⁹ Verohallitus 2004, s. 64.

¹¹⁰ Tästä lisää, Rabinä 2001, ss. 474.

¹¹¹ Ervasti 2005, s. 198.

¹¹² KHO 1989 B 531: ”Kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies oli myynyt osuutensa yhtiössä. Satunnaisen myyntivoiton määrää laskettaessa oli osuuden hankintameno otettava

Tällöin myös alkupääomasijoituksesta vähennettiin tehtyjä yksityisottoja. Huomattavaa on kuitenkin, että tämä ei johtanut negatiiviseen hankintamenuon.¹¹³

Hankintamenuon perustuvan luovutusvoiton laskemisen vaihtoehtona on olemassa myös hankintamenu-olettaman käyttö. Hankintamenu-olettamaa saa käyttää vain, jos yhtiömies on luonnollinen henkilö tai kuolinpesä, joten tämän tutkielman kannalta hankintamenuon ja hankintamenu-olettaman käytön vertailu ei ole hyödyllistä.

6.4 Luovutus

6.4.1 Yleistä

Tässä on tarkoitus keskittyä tutkimaan sekä henkilöyhtiössä syntyvien luovutus tappioiden käsittelyä osakkaan verotuksessa että yhtiöosuuden vastikkeellista luovutusta. Yhtiöosuuden vastikkeettomat luovutukset jätetään vähemmälle huomiolle siksi, että lähtökohtana on tilanne, jossa yhtiöosuuden omistava taho on yritys ja ne harvemmin harrastavat ”hyväntekeväisyyttä” lahjoitusten muodossa. Tällä tietenkin tarkoitetaan alihintaista luovutusta, sillä perintö- ja lahjaverotuksen säännökset eivät sovellu juridisten oikeushenkilöiden verotukseen. Tietenkin yksi jonkinasteiseen vastikkeettomuuteen mahdollisesti liittyvä aspekti on konsernin sisäiset yritysjärjestelyt ja henkilöyhtiön mahdollinen suhtautuminen niihin. Henkilöyhtiöihin ei voida suoraan soveltaa ns. yritysjärjestelysäännöksiä eli EVL 52a-h §:ä.

Yksi tähän liittyvä vastikkeettomuuteen viittaava toimenpide olisi siis ”lahjanluonteinen” kauppa eli alihintainen luovutus, jolla esimerkiksi konsernin sisällä pyrittäisiin minimoimaan järjestelystä syntyvät verovaikutukset. Tätä aihetta

huomioon yhtiömiehen yhtiöön sijoittaman yksityisliikkeen arvo eli alkupääomasijoitus vähennettynä hänen yhtiön toiminta-aikana tekemien yksityisottojen määrällä siltä osin kuin ne ylittivät yhtiön voittojen yhteismäärän, mihin ei tullut sisällyttää äänettömien yhtiömiesten voitto-osuuksia.”

¹¹³ Ervasti 2005, s. 199.

käsiteltiin jo konsernitukien ja siirtohinnoittelun käsittelyn yhteydessä. Johtopäätöksenä oli se, että nykyisen lainsäädännön perusteella tällaiset alihintaiset luovutukset, vaikkakin ovat konsernin sisäisiä, ovat suuressa vaarassa joutua veronkiertosäännösten eli VML 28 § ja VML 31 §:en soveltamispiiriin. Tätä asiaa tarkastellaan tarkemmin myöhemmin verosuunnitteluun liittyvien kysymysten yhteydessä.

Henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutus katsotaan sinällään normaaliksi irtaimen omaisuuden luovutukseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että tällainen luovutus ei ole varainsiirtoveron alainen erästä poikkeusta lukuun ottamatta. Muodollisista seikoista voidaan todeta, että luovutuskirjaa ei myöskään tarvitse tehdä määrämuotoisena, vaikka yhtiö omistaisi kiinteistön.¹¹⁴

Yhtiöosuuden luovutukseen sovelletaan tilanteesta riippuen TVL:n tai EVL:n luovutusvoiton verotusta koskevia yleissäännöksiä. Yhtiöosuuden luovutuksesta voi syntyä veronalaista luovutusvoittoa yhtiöosuuden myynnin lisäksi myös silloin, kun yhtiö puretaan. Purkautumisessa katsotaan, että yhtiömiehet ikään kuin luovuttavat yhtiöosuutensa ja saavat vastineeksi jako-osan yhtiöstä. Jako-osa arvostetaan käypään arvoon. Huomioitavaa on, että yhtiöosuuden kaupan ollessa varainsiirtoverosta vapaa, niin jako-osan saannosta voi laueta varainsiirtoverovelvoite. Velvoite syntyy, jos yhtiömies saa jako-osana kiinteistön tai arvopapereita, jotka ovat varainsiirtoveron alaisia (VSVL 4.4 §).¹¹⁵

Yhtiöosuudesta voidaan kaupalla luovuttaa myös vain osa. Osittaisella luovutuksella on erityistä vaikutusta vain TVL:n säännösten mukaan suoritetun luovutuksen verotuksessa, jota käsitellään tarkemmin myöhemmin.

¹¹⁴ Kukkonen 2006, s. 232.

¹¹⁵ Rabinä 2006, s. 113.

6.4.2 Henkilöyhtiön tekemän luovutuksen verotuksellinen käsittely

Kuten aiemmin on todettu, luovutusvoiton verovapaus (ja vastaavasti luovutustappion vähennyskeltottomuus) koskee vain määrätyt kriteerit täyttäviä yhteisöjä eli osakeyhtiöitä ja osuuskuntia. Kuitenkin yhteisön ollessa osakkaana henkilöyhtiössä ja henkilöyhtiö jakaa tulonsa omistavalleen yhteisölle, syntyy epätasapaino, koska lainsäädännön muuttamisen yhteydessä ei rajoitettu henkilöyhtiöiden suorittamien luovutusten luovutustappioiden vähennyskelpoisuutta. Tämän seurauksena yhteisöjen ja henkilöyhtiöiden saamiin luovutusvoittoihin sovelletaan joiltain osin eri periaatteita.¹¹⁶

Tämä verotuksellinen epätasapaino houkuttelee verosuunnittelumahdollisuuksillaan. Verosuunnittelumahdollisuudet liittyvät luonnollisesti luovutustappioiden vähennyskeltottomuuteen, sillä verotuksen symmetrian mukaan henkilöyhtiön luovutusvoitot ovat edelleen veronalaista tuloa. Toisaalta, kuten Kukkonen kirjassaan toteaa, luovutustappioiden vähennyskelpoisuuden hyväksikäyttö ei ole mitenkään välitöntä ja vapaata, sillä henkilöyhtiölle vahvistettu tappio ei ole vähennyskelpoinen osakkaiden tulosta, vaan luonnollisesti henkilöyhtiön seuraavien vuosien tulosta.¹¹⁷

Henkilöyhtiön elinkeinotoiminnan tulo-osuuteen kuuluva luovutusvoitto verotetaan yhtiömiehenä olevan osakeyhtiön elinkeinotoiminnan tulolähteen tulona. Verorasitus on yhteisöverokannan mukainen 26 %. Tämä aiheuttaa luonnollisesti huomattavasti suuremman verorasituksen kuin mahdollinen KOM-osakkeiden verovapaa luovutus. Luovutusvoitolla voidaan kuitenkin kattaa osakeyhtiön elinkeinotoiminnan tappioita, jolloin voiton verorasitus neutralisoituu.¹¹⁸ Tästä aiheesta on olemassa korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisu KHO 1998:30¹¹⁹.

¹¹⁶ Kukkonen 2007, s. 209.

¹¹⁷ Kukkonen 2007, s. 209.

¹¹⁸ Järvenoja 2005, s. 233.

¹¹⁹ ”Osakeyhtiön käyttöomaisuuteen kuului kommandiittiyhtiön äänettömän yhtiömiehen osuusia. Kommandiittiyhtiölle vahvistetusta tulosta jaettiin verotettavaksi osakeyhtiön tulona 1 606 117 markkaa. Osakeyhtiölle vahvistettiin sen omasta elinkeinotoiminnasta 26 873 808 markan

6.4.3 Yhtiöosuuden luovutusvoiton ja -tappion muodostuminen EVL:n perusteella

Tässä käsitellään yhtiöosuuden luovutusvoittoa olettaen, että yhtiöosuuden luovuttaja on osakeyhtiömuotoinen yritys. EVL:n mukainen yhtiöosuuden luovutuksesta syntyvä luovutusvoitto tai -tappio lasketaan normaalisti luovutushinnan ja hankintameno erotuksesta. Hankintameno määräytyy useimmiten jo aiemmin esitetyn yksinkertaisen kaavan pohjalta. Henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutukseen ei voida soveltaa EVL 6b §:n verovapaussäännöksiä. Luovutusvoitot ovat normaalisti veronalaista tuloa, mutta verotuksen symmetrisyyttä on rikottu rajoittamalla yhtiöosuuden luovutuksesta mahdollisesti syntyvien luovutustappioiden vähennyskelpoisuutta. Itse tappiot ovat määrällisesti täysin vähennyskelpoisia, mutta tappioiden vähennyskelpoisuutta on rajoitettu sekä ajallisesti että kohteellisesti normaalista luovutustappiosta poiketen.

Tämä rajoitus perustuu EVL 8 §:n 4 momenttiin. Tässä lainkohdassa on säädetty seuraavasti:

”Edellä 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun yhteisön käyttöomaisuuteen kuuluvan avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden hankintameno on yhtiöosuuden luovutushinnan ylittävältä osalta vähennyskelpoinen vain yhteisön saamista veronalaisista osakkeiden tai yhtiöosuuden luovutusvoitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuonna.”

Eli näitä tappioita käsitellään siis samoin kuin käyttöomaisuusosakkeiden vähennyskelpoisia luovutustappioita.¹²⁰ Tältä osin verotuksen symmetrisyys toteutuu, kun tältä osin henkilöyhtiöitä ja osakeyhtiöitä kohdellaan samalla tavalla.

tappio. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhteisölle elinkeinoyhtymän osakkaana jaettu tulo-osuus oli yhteisön oman elinkeinotoiminnan kanssa saman tulolähteen tuloa niin, että yhteisön oman elinkeinotoiminnan tappio voitiin vähentää sille jaetusta elinkeinoyhtymän tulo-osuudesta. Verovuosi 1993.”

¹²⁰ Ks. HE 92/2004, s. 39.

6.4.4 Yhtiöosuuden luovutusvoiton ja -tappion muodostuminen TVL:n perusteella

TVL-luovutusvoittoa laskettaessa on aivan erityisesti muistettava TVL 46 §:n 4 momentin säännös luovutusvoittoon lisättävästä luovuttajan yksityistilin negatiivisesta määrästä.¹²¹ Tämän lainkohdan mukaan yhtiöosuuden luovutuksen yhteydessä luovutusvoittoon lisätään se yhteissumma, jolla yhtiömiehen yksityisotot ovat ylittäneet hänen vuosittaisten voitto-osuuksiensa ja yhtiöön tekemiensä sijoitusten yhteismäärän. Tässä on kyseessä siis ns. yksityistilin negatiivisuus. Jos tämä negatiivisuus aiheutuu siitä, että yhtiö on tehnyt tappiota, eikä tappioita ole vastaavasti voitu kattaa voittovaroilla, ei siitä syystä aiheutunutta yksityistilin negatiivisuutta voida lisätä luovutusvoittoon.

Jos yhtiöosuudesta luovutetaan vain osa ja luovuttavan yhtiömiehen yksityistili on negatiivinen, tulee ratkaistavaksi se miten tämä huomioidaan osuuden osan luovutusvoittoverotuksessa. Mahdollisuuksia on kolme: negatiivisuutta ei oteta lainkaan huomioon, huomioon otetaan vain luovutettua osuutta vastaava osuus tai koko negatiivinen osa otetaan huomioon. Ilmeisesti ensimmäinen vaihtoehto on perustelluin.¹²²

6.5 Luovutuksiin liittyvä verosuunnittelu

6.5.1 Lainsäädännöllinen pohja verosuunnittelulle

Verosuunnittelun mahdollisuus syntyy siitä, että elinkeinoyhtymään saadaan kerrytettyä vähennyskelpoisia tappioita, jotka voivat vaikuttaa osakkaan (tässä tapauksessa siis osakeyhtiö) verotukseen verotuksessa vähennyskelpoisina tappioina, jos henkilöyhtiö puretaan tai osakas luovuttaa yhtiöosuutensa.¹²³

¹²¹ Kukkonen 2007, s. 233.

¹²² Järvenoja 1992, s. 257.

¹²³ Kukkonen 2007, s. 209.

Tämän kannan perusteeksi löytyy korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisu (KHO 2000:71)¹²⁴.

Tämän ratkaisun perusteella voidaan todeta, että henkilöyhtiön luovutustappiot siirtyvät osakkaana olevan osakeyhtiön tulosta vähennyskelpoiseksi. Tämän vuoksi yhteisöille osakkaina syntyvien yhtymäosuuksien luovutustappioiden vähennysoikeutta on edelle kerrotulla tavalla rajoitettu EVL 8 §:n 4 momentilla. Luovutustappioiden vähennyskelpoisuuden rajaaminen koskemaan vain yhteisön saamien veronalaisten osakkeiden tai yhtiöosuuksien luovutustappioita vähentää kyllä aikaisemmin esille tuodun epätasapainon houkuttelevuutta verosuunnittelullisessa mielessä. Silti tämä mahdollisuus on selkeästi olemassa.

On tärkeää kuitenkin huomioida se seikka, että näiden henkilöyhtiöitä koskevien poikkeavien säännösten vuoksi tällaisen yhtiön kautta saadut luovutusvoitot ovat aina veronalaisia, vaikka vastaava luovutus olisi ollut osakeyhtiölle suoran omistuksen kautta verovapaa.¹²⁵ On siis tärkeää miettiä mahdollisia tulevia järjestelyitä kaikilta osin ja tulevaisuutta silmällä pitäen, eikä vain suin päin rynnätä verosuunnittelulla mahdollisesti saavutettava verotuksellinen hyöty mielessä suorittamaan toimenpiteitä.

Erityisesti on syytä muistaa myös edellä mainittu seikka, että tällaisissa tilanteissa syntyvät luovutustappiot ovat kyllä henkilöyhtiölle täysin vähennyskelpoisia, mutta yhteisömuotoisen osakkaan vähennyskelpoisuutta on rajoitettu edellä esitetyn EVL 8 §:n 4 momentin mukaisesti. Henkilöyhtiön tulo siis jaetaan verotettavaksi normaalin käytännön mukaan osakkaiden tuloksi ja verotuksessa noudatetaan henkilöyhtiöitä koskevia säädöksiä.

¹²⁴ ”Kalusteiden ja huonekalujen valmistusta, kauppaa ja asennusta harjoittavan kommandiitti-yhtiön toiminta oli ollut vuosien ajan tappiollista, ja vastuunalaiset yhtiömiehet olivat jatkuvasti lisänneet pääomapanostaan yhtiössä. Yhtiömiehet eivät olleet viimeisen kymmenen vuoden aikana tehneet yksityisnostoja yhtiöstä. Kun liiketoiminnan tervehtyttäminen ei ollut onnistunut, yhtiön liiketoiminta oli myyty 27.3.1998. Vastuunalaisen yhtiömiesten tarkoitus oli purkaa yhtiö. Katsottiin, että purkaminen oli vaihtoon rinnastettava toimenpide, jossa osuus yhtymässä vaihdettiin purussa saatavaan jako-osuuteen. Vastuunalainen yhtiömiestä sai vähentää yhtiötä purettaessa syntyvän tappion luovutustappiona tuloverolain 50 §:n mukaisesti. Ennakkoratkaisu vuosille 1999 ja 2000. Äänestys 4-1.

¹²⁵ Kukkonen 2007, s. 210.

Kukkonen painottaa myös sitä seikkaa, että rajattu vähennyskelpoisuus on voimassa myös ns. suoran omistuksen tilanteessa eli tilanteessa, jossa omistusosuus on vähintään 10 % ja osuus on omistettu yli vuoden.¹²⁶ Tällä siis viitataan verovapauden mahdollistavien käyttöomaisuusosakesäännösten vero-objektia, eli luovutettavia osakkeita, koskeviin rajoihin (näiden ehtojen täyttyessä on osakeluovutuksen verovapaus vero-objektin osalta turvattu).

6.5.2 Luovutuksia koskevat verosuunnittelumahdollisuudet käytännössä

Hyväksyttävän verosuunnittelun ja veronkierron raja on tässäkin asiassa hie-man häilyvä. Hallituksen esityksessä (HE 92/2004) on mainittu VML 28 §:n soveltamismahdollisuudesta tilanteessa, jossa osakeyhtiön omistaman henkilöyhtiön yhtiöosuuden tulosta on keinotekoisesti pyritty vähentämään luovutustappioita. Tämä olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi vaiheittaisilla omistusjärjestelyillä, joihin mahdollisesti liittyisi hinnoittelupoikkeamia.¹²⁷ Tässäkin tilanteessa on syytä pitää kirkkaana mielessä se tosiseikka, että järjestelyihin pitäisi liittyä selkeästi todistettavissa oleva liiketaloudellinen peruste.

Käytännön sovellutuksia ajateltaessa, henkilöyhtiöitä ja erityisesti kommandiittiyhtiöitä käytetään pääomasijoitusyhtiöiden yhtiömuotona.¹²⁸ Näiden yhtiöiden tulo muodostuu suurelta osin tämän tutkielman aiheen kannalta olennaisesta asiasta eli yritysten arvonnousun kautta. Tietenkin tuloja syntyy myös hallinnoitavien osakkeiden voitonjaon kautta, mutta pääasiallinen tulonlähde syntyy arvonnousuista. Huomioitava on myös se seikka, että nuoret kasvuyritykset, joista useimmiten suurimmat arvonnousut voidaan realisoida, eivät edes jaa voittoa, vaan se sijoitetaan kasvun tukemiseen.

¹²⁶ Kukkonen 2007, s. 210.

¹²⁷ Kukkonen 2007, s. 209.

¹²⁸ Ks. myös, Kukkonen 2007, s. 209.

Tällaisen pääomasijoittajan myydessä osakkeet sopivan arvonnousun jälkeen (yleensä muutaman vuoden hallinnoinnin jälkeen) ja omistuksen ollessa yli 10 %, verotetaan pääomasijoitusyhtiötä luovutusvoitosta normaalisti. Vastaavasti kasvuyrityksissä yksittäisenä hiljaisena yhtiömiehenä toimivan sijoittajayhteisön (eli osakeyhtiön) omistusosuus on käytännössä harvoin yli 10 %, joten tältä kannalta tarkasteltuna päädytään joka tapauksessa ”tasapeliin” henkilöyhtiön kanssa eli luovutusvoiton veronalaisuuteen.¹²⁹

6.5.3 Luovutuksiin liittyviä muita mahdollisia verosuunnittelukeinoja

Luovutuksissa syntyvää luovutustappiota voidaan yrittää maksimoida kerryttämällä luovutettavaan yhtiöosuuteen kohdistuvia tappioita. Yksi keino tappioiden kerryttämiseksi on liikesubstanssikauppa yrityksen ja osakkaan välillä. Nämä kaupat ovat mahdollisia sekä yhteisö- että yhtymämuotoisissa yrityksissä.

Luovutustappioita voidaan yrittää muodostaa yrityksen ja osakkaan välisen kaupan yli- tai alihinnoittelulla. Yrityksen luovutustappioita kasvatettaessa, kyseeseen tulisi siis yrityksen alihintainen luovutus osakkaalle tai osakkaan suorittama ylihintainen luovutus yritykselle. Myöhemmin yritys tietenkin luovuttaisi omaisuuden käypään arvoon, jolloin syntyisi luovutustappiota.

Osakeyhtiötilanteissa nämä luovutukset joutuvat herkästi VML 29 §:n sääntelyn piiriin. Osakkaalle tapahtuvan luovutuksessa seurauksena olisi se, että osakkaan saama etu verotetaan peiteltynä osinkona ja lisäksi yhtiön alihintaiseen luovutushintaan lisätään käyvän arvon ja käytetyn luovutushinnan erotus, jolloin tavoite luovutustappioiden kerryttämisestä jää saavuttamatta. Osakkaan suorittamassa ylihintaisessa luovutuksessa luovutetusta omaisuudesta maksettu käyvän arvon ylittävä osuus luovutushinnasta katsotaan osakkaan peitellyksi osingoksi ja vastaavasti yrityksen hankintamenoksi vain käypä arvo eikä osak-

¹²⁹ Kukkonen 2007, s. 209.

kaalle maksettu hinta. Tähän liittyen korkein hallinto-oikeus on antanut selkeän ratkaisun KHO 1988 B 544¹³⁰.

Mielenkiintoinen seikka on se, että henkilöyhtiön ja sen yhtiömiehen välisiin yli- tai alihinnoiteltuihin kauppoihin ei VML 29 §:ää voida käyttää, koska sitä voidaan soveltaa vain tilanteisiin, joissa osakeyhtiö on mukana. Ensimmäisenä ja vahvimpana vaihtoehtona ali- ja ylinhinnoittelujen käsittelyssä henkilöyhtiön tapauksessa on varmasti erotuksen käsittely yksityisottona yhtiöstä tai lisäsi- joutuksena yhtiöön.

Yhtiön alihintaisessa luovutuksessa tulisi kyseeseen yhtiömiehen saaman edun käsittely yksityisottona. Kukkonen esittelikin hankintamenojen arvostusta pohties- saan yksityisliikkeen verotukseen liittyvää alihintaista luovutusta koskevan korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisun (KHO 1986 II 528¹³¹).¹³² Täs- sä ratkaisussa alihintainen luovutus (lähisukulaiselle) katsottiin yksityiskäyt- töön otoksi eli arvostustaso oli alkuperäinen hankintameno. Tästä yksityisliikettä koskevasta ratkaisusta voidaan vetää melko suora analogia henkilöyhtiöitä koskevaan vastaavaan tilanteeseen, koska yksityisliikkeen ja henkilöyhtiön voi- tonjako on toteutettu hyvinkin samankaltaisella tavalla. Tällaisessa luovutuk- sessa luovuttavan yhtiön luovutushintaan ei tehdä ”keinotekoisia” lisäyksiä jo- ten alihinnoittelun avulla luovutustappioita syntyy. Ongelmana on se, että yksi- tyisotto tuloutetaan osakkaalla, joten nettovaikutus on nolla. Toinen ongelma kohdistuu mahdolliseen yhtiöosuuden luovutukseen, sillä yksityisotot pienentä- vät yhtiöosuuden hankintamenoa aikaisemmin esitetyllä tavalla. Tämä luonnol- lisesti pienentää mahdollisella luovutuksella tavoiteltavaa luovutustappiota.

¹³⁰ Tässä tapauksessa osakeyhtiön osakasta verotettiin peitelystä osingosta hänen ostaessaan yhtiöltä määräalan alihintaan. Osakas aikoi myydä alle 10 vuotta omistamansa määräalan edel- leen. KHO katsoi osakkaan saaneen määräalan vastikkeellisesti ja piti satunnaista myyntivoittoa laskettaessa hankintamenoa maksetun vastikkeen lisäksi peiteltynä osinkona verotettua mää- rää.

¹³¹ ”Taksiautoilija oli myynyt toisen elinkeinotoiminnassa käyttämistään autoista käypää alhai- semmalla hinnalla pojalleen, joka oli aloittanut elinkeinotoiminnan taksiautoilijana. Auton toden- näköisen luovutushinnan ja kauppahinnan erotus lisättiin myyjän elinkeinotuloon käyttömai- suuden luovutushintana elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 51 §:n 3 momentin nojalla.”

¹³² Kukkonen 2007, s. 122.

Yhtiömiehen tekemä ylihintaisen luovutuksen käyvän arvon ylittävä osa eli ylihinta henkilöyhtiölle katsotaan mitä suurimmalla todennäköisyydellä elinkeinoyhtymään tehdyksi sijoitukseksi. TVL 26.1 §:n ja EVL 51b.2 §:n mukaan elinkeinoyhtymään tehtävät sijoitukset arvostetaan käypään arvoon. Säännökset tulivat nyky muodossaan lakiin vuonna 1996 ja silloisessa hallituksen esityksessä (HE 106/1996) katsottiin tämän arvostamistavan soveltuvan myös kauppoihin osakkaan ja yhtymän välillä. Kukkonen toteaaakin, että vaikka osakeyhtiön ja sen osakkaan välisissä kaupoissa käyvän hintatason käyttäminen lienee ainakin periaatetasolla selvempää, on asia kuitenkin KHO:n tähänastisen oikeuskäytännön perusteella edelleen epäselvä ja tulkinnanvarainen¹³³

Ylihintaisen luovutuksen tehneelle osakkaalle tästä toimenpiteestä ei koidu verotuksellisia seuraamuksia näiden lainkohtien perusteella. Jos tehdyt sijoitukset katsotaan edellä mainituin perustein tehtäväksi käyvän arvon periaatetta noudattaen, jää itse asiassa koko ylihintaisen luovutuksen käyvän arvon ylittävä osa huomioimatta. Tällöin yhtiömies ei saa ylihintaisella kaupallaan tavoittelemaansa lisäsijoituksen myötä saavutettavaa hankintamenon kasvua, jolla mahdollista luovutustappiota olisi saatu kasvatettua.

Luultavaa on myös se, että väärinkäytöstilanteissa VML 28 §:n soveltamiskynnyks on melko matala.

¹³³ Kukkonen 2007, s. 124.

7 KOKOAVAT PÄÄTELMÄT

Käyttöomaisuusosakeluovutuksia koskevan verotuksellisen sääntelyn muuttuminen rapautti ennestään kattavaa ja verotuksellisesti neutraalia EVL:n sääntelyn alaista verotuksellista kenttää. Tämä muutos oli verokilpailun kannalta välttämätön, mutta samalla se lisäsi verotuksen monimutkaisuutta ja lisäsi negatiivisuhteisen verotuksellisen suunnittelun mahdollisuuksia. Lakimuutos uudisti verosuunnittelun ja yrityskauppojen pelikenttää useilla tavoilla, erityisesti tietenkin tekemällä tietyt ehdot täyttävät KOM-osakkeiden luovutukset verovapaiksi. Tähän liittyvätkin suurimmat negatiiviset vaikutukset, muun muassa lainsäädännön tulkintaongelmat ja aggressiiviset verosuunnittelijat. Ohessa myös muun muassa purkutappiot muuttuivat vähennyskeltottomiksi, vaikuttaen näin konsernin verosuunnittelun siirtymisen käyttämään sulautumista ensisijaisena toimenpiteenä purkautumisen sijasta toimintojen yhdistämisissä ja yritysostoissa ja sitä seuraavissa uudelleenjärjestelyissä. KOM-osakeluovutusten sääntelyn muuttumisella oli myös vaikutuksia muihin EVL:n lainkohtiin.

Näin suuret muutokset synnyttävät luonnollisesti uusia mahdollisuuksia verosuunnitteluun. Henkilöyhtiön hyödyntäminen konsernin yritysostoissa oli yksi näistä syntyneistä mahdollisuuksista. Tämä verosuunnittelumahdollisuus osoittautui toimivaksi, mutta sen todellinen hyötyarvo jää kokonaisuutta ja kaikkia verovelvollisia ajatellen melko pieneksi, koska toteutusolosuhteet ovat vaativat. Lisäksi toimenpiteessä on riski joutua VML:n veronkiertosäännösten soveltamisperusteisiin käytettäessä keinotekoisia yritysjärjestelyitä ilman liiketoiminnallisia perusteita.

Toisaalta tällaisen henkilöyhtiötä hyödyntävän verosuunnittelumahdollisuuden syntyessä konsernin luonnollisten uudelleenjärjestelyiden yhteydessä, voidaan tämän mahdollisuuden hyödyntämistä pitää verolainsäädännön mukaisena toimenpiteenä. Tällöin saavutettu hyöty voi olla suuri riippuen tietysti syntyvän

purkutappion määrästä. Tämä tilaisuus kannattaa siis käyttää, jos sellainen syntyy luonnollisten muutosten kautta. Tietenkin liiketaloudellisia perusteita sisältäviä järjestelyitä tehdessä kannattaa tarkastella, voidaanko haluttuun lopputulokseen päästä samalla hyödyntäen henkilöyhtiön antamia mahdollisuuksia purkutappioiden vähentämisessä.

Yritysten ei siis kannata tarkoituksenmukaisesti pyrkiä keinotekoisilla toimilla hyödyntämään tätä mahdollisuutta, vaan on tyytyminen käyttämään yritysostoissa suoria kauppoja tai yritysjärjestelyjä. Neljännen luvun lopussa esitellyistä keinoista yleisimmin on käytetty sulautumista fuusiona, joka toimiikin parhaiten suurissa yritysostoissa.

Konsernitukia ja muita vastikkeettomia tukia koskeva lainsäädäntö koki myös huomattavia muutoksia käyttöomaisuusosakkeita koskevan lakimuutoksen yhteydessä. Tehdyt muutokset olivat tarpeellisia verotuksellisen tasapainon ja symmetrisyyden säilymisen vuoksi. Toisaalta nämä muutokset omalla tavallaan monimutkaistivat edelleen verotuksellisia rakenteita muun muassa esittelemällä OYL määritelmää laajemman konsernimääritelmän sekä lisäämällä siirtohinnoitteluun liittyviä verotuksellisia riskejä laajentuneilla VML 31 §:n soveltamismahdollisuuksilla.

Kyseistä lainsäädäntöä koskevat verosuunnittelumahdollisuudet, erityisesti henkilöyhtiön hyödyntämisen kannalta, lisääntyivät kyllä. Saamisten menetyksien osalta henkilöyhtiötä voidaan hyödyntää, mutta välitöntä etua ei tulkinnasta riippuen voida saavuttaa. Henkilöyhtiöllä on mahdollista saavuttaa välillisiä etuja osakeyhtiöön nähden, erityisesti henkilöyhtiön toimiessa pääomasijoitusluonteisena toimijana. Konsernitukien osalta mahdollisuudet ovat laajemmat ja hyödyt paremmin saavutettavissa. Ongelmia aiheuttaa ja hyötyä verrattuna osakeyhtiöön rajoittaa lähinnä konsernituen määritelmää koskevat tulkintaongelmat eli mikä katsotaan konsernitueksi ja mikä taas pääomanehtoiseksi sijoitukseksi yritykseen.

Henkilöyhtiöihin liittyvien luovutusvoittojen käsittely on mielenkiintoinen ja välttämätön osa ajatellen henkilöyhtiötä osana konsernikokonaisuutta. Verosuunnittelun kannalta käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuus on selkeä etu osakeyhtiöön verrattuna vaikkakin tappioiden vähennysoikeutta on rajattu EVL 8 §:n 4 momentilla. Oikeissa olosuhteissa tästä voi olla paljonkin hyötyä verosuunnittelussa.

Kaikkien näiden edellä mainittujen keinojen kohdalla on edelleen painotettava sitä seikkaa, että tehtäville järjestelyille ja toimenpiteille on syytä löytyä selvä liiketaloudellinen peruste. Eli pelkät toimet veron välttämiseksi joutuvat suurella todennäköisyydellä verotusmenettelylain säännösten hampaisiin.